

Tino Korkala

RUNOKIRJAN KUVITUS JA TAITTO

Opinnäytetyö

Graafinen muotoilu

Kulttuurin koulutustutkinto

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Muotoilija (amk)
Tekijä/Tekijät	Tino Korkala
Työn nimi	Runokirjan kuvitus ja taitto
Toimeksiantaja	Suoma Kotimäki
Vuosi	2024
Sivut	53 sivua, liitteitä 7 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lehtori Tarja Brola

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee kuvitusta sisältävän runokirjan taittopohjan ja kuvitustyylin suunnittelun. Työn loppuproduktiona on runokirja asiakkaalleni Suoma Kotimäelle, joka on kirjoittanut kaikki runokirjaan tulevat runot. Opinnäytetyössä suunniteltu runokirja ei tule olemaan painovalmis, vaan työ esittelee kannen kuvituksen, neljä valmista sisäsivujen kuvitusta sekä seitsemän valmiiksi taitettua runoa. Kirjan painatus tapahtuu opinnäytetyön ulkopuolella, ja kirja on tarkoitettu vain asiakkaan ja hänen läheistensä luettavaksi eikä kaupalliseksi tuotteeksi.

Opinnäytetyön pääkysymyksenä on: "Miten suunnitella ja taittaa kuvitusta sisältävä runokirja?" Sen lisäksi pohdin alakysymyksinä: "Millaista on runokirjojen sommittelu?" ja "Millainen kuvitus sopii runokirjaan?". Opinnäytetyö on tyyliltään produktiivinen tutkimus, ja käytetty tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen tulokset saatiin käyttäen vertailututkimusta runokirjojen vertailuun. Työssä vertaillaan viittä eri runokirjaa ja tutkitaan niiden ulkoasua, typografiaa ja kuvitustyyliä. Näiden lisäksi työssä analysoidaan runokirjojen kansien sommittelua ja typografiaa. Vertailevan tutkimuksen avulla selvisi, mitkä ovat tyypillisiä elementtejä runokirjojen ulkoasulle.

Opinnäytetyön produktio-osuudessa esitellään runokirjan suunnittelua ja toteutusta vaihe vaiheelta. Vaiheet on dokumentoitu tekstin ja kuvien avulla. Runokirjan suunnittelu pohjautuu vertailututkimuksen tuloksiin sekä typografian ja sommittelun teorioihin. Kuvitusten suunnittelun apuvälineenä käytettiin mood board -menetelmää. Kuvitukset ovat asiakkaan pyynnön mukaan runoja tulkitsevia kuvituksia, ja runokirjan värimaailma on asiakkaan toivoma. Opinnäytetyössä esitettyihin kysymyksiin saatiin vastaukset tutkimusmetodien avulla ja produktio vastaa tutkimustuloksista saatua informaatiota sekä asiakkaan toiveita.

Asiasanat: taitto, typografia, kuvitus, runokirja

Degree title	Bachelor of Culture and Arts
Author (authors)	Tino Korkala
Thesis title	Designing and illustrating a poetry book
Commissioned by	Suoma Kotimäki
Time	2024
Pages	53 pages, 7 pages of appendices
Supervisor	Senior lecturer Tarja Brola

ABSTRACT

The object of this thesis was to study how to design and illustrate a poetry book. The end goal was to create a poetry book for the commissioner of the study Suoma Kotimäki, who wrote all the poems included in the poetry book. This thesis presented the design of the book cover, four illustrations based on the poems and seven finished poems in total. The finished book will be printed later. The book is meant only for the commissioner and her relatives and it will not be published commercially.

The main goal of this thesis was to investigate how to design an illustrated poetry book. Additional emphasis was put on the layout and composition of the poetry book as well as the type of illustrations to be included. The thesis was production-based research using qualitative research methods. The results of the research were obtained by doing comparative research for poetry books. The research compared five different poetry books and examined their layout, typography and illustration style. In addition to these, the composition and typography of the poetry books were analysed. The typical elements of a poetry book's layout were discovered through comparative research.

The production-based part of the thesis presented the design and execution of the poetry book step by step. The mood board method was used to help create the illustration style of the book. The illustrations interpret the poems, as was requested by the commissioner. The commissioner also requested the colour palette of the illustrations. The main questions asked at the beginning of the thesis were answered using the research methods and the production corresponded to the information obtained from the research results as well as the wishes of the commissioner.

Keywords: layout design, typography, illustration, poetry book

SISÄLLYS

KÄSITELUETTELO	1
1 JOHDANTO	2
2 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT	2
2.1 Käsitekartta ja viitekehys	2
2.2 Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät.....	5
3 TUTKIMUS JA TULOSTEN ANALYSOINTI	6
3.1 Runokirjojen vertailu	6
3.2 Kansikuvien sommittelun analyysi	12
3.3 Vertailun tulokset ja analyysi	15
4 SUUNNITTELUN OSA-ALUEET	17
4.1 Typografia.....	17
4.2 Sommittelu ja taitto	18
4.3 Kuvitus.....	20
5 RUNOKIRJAN TAITTO.....	21
5.1 Asiakkaan toiveet runokirjalle	21
5.2 Asiakkaan runot.....	21
5.3 Runokirjan suunnittelu	22
6 RUNOKIRJAN KUVITUKSET	32
6.1 Mood board	33
6.2 Kuvitukset	34
6.3 Kannen suunnittelu	39
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	44
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	46
9 POHDINTA	48
LÄHTEET	49
KUVALUETTELO	51

LIITTEET **VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.**

Liite 1. Janni

Liite 2. Kaksi runoa aukeamalla

Liite 3. Nimiösivu

Liite 4. Kaiho elää

Liite 5. Kaipaus

Liite 6. Aamuisella torilla

Liite 7. Runokirjan valmis kansi

KÄSITELUETTELO

Gridi: (eng. grid) on taittotyön pohjalla oleva apuruudukko, minkä avulla työhön sommitellaan esimerkiksi teksti ja kuvat. Gridin avulla määritellään muun muassa marginaalit, apuviivat, palstojen määrä sekä sivunumerojen sijainti. (Lyytikäinen & Riikonen 1995, 12.)

Kuvitus: (eng. illustration) on tekstin yhteydessä oleva kuva, joka tukee tai tulkitsee tekstiä. Kuvituskuva voi kertoa tarinaa myös ilman tekstiä. Kuvituksen tekijä voi olla joko taiteilija tai graafinen suunnittelija. (Graafinen 2015a.)

Runo: (eng. poem) on kaunokirjallisuuden laji, joka perustuu erinäisiin kielellisiin ilmaisuihin, kuten kielen rytmiin tai kielikuviin (Kielitoimiston sanakirja 2022). Runot erottuvat muusta kirjallisuudesta myös visuaalisesti, sillä runot ovat lyhyempiä tekstejä ja sivuille jätetään enemmän tyhjää tilaa (Gear 2021, 12).

Taitto: (eng. layout) on julkaisun sisällön asettelua haluttuun muotoon. Taiton ulkonäkö riippuu julkaisun tyypistä, onko kyseessä esimerkiksi kirja, esite tai verkkosivut. (Graafinen 2015c.)

Typografia: (eng. typography) on kirjaintyyppien valinta ja niiden käyttötapa tekstissä. Valituilla kirjaintyypeillä teksti muotoillaan valmiiksi (Itkonen 2019, 11). Typografian tavoitteena on luoda tekstille ulkoasu, joka välittää halutun viestin (Graafinen 2015b).

Vinjetti: (eng. vignette) on kuvitettu koriste tekstisivulla, joka sijaitsee tekstin alussa tai lopussa, ja jota käytetään etenkin kirjataiteessa. (Tieteen termipankki 2024.)

1 JOHDANTO

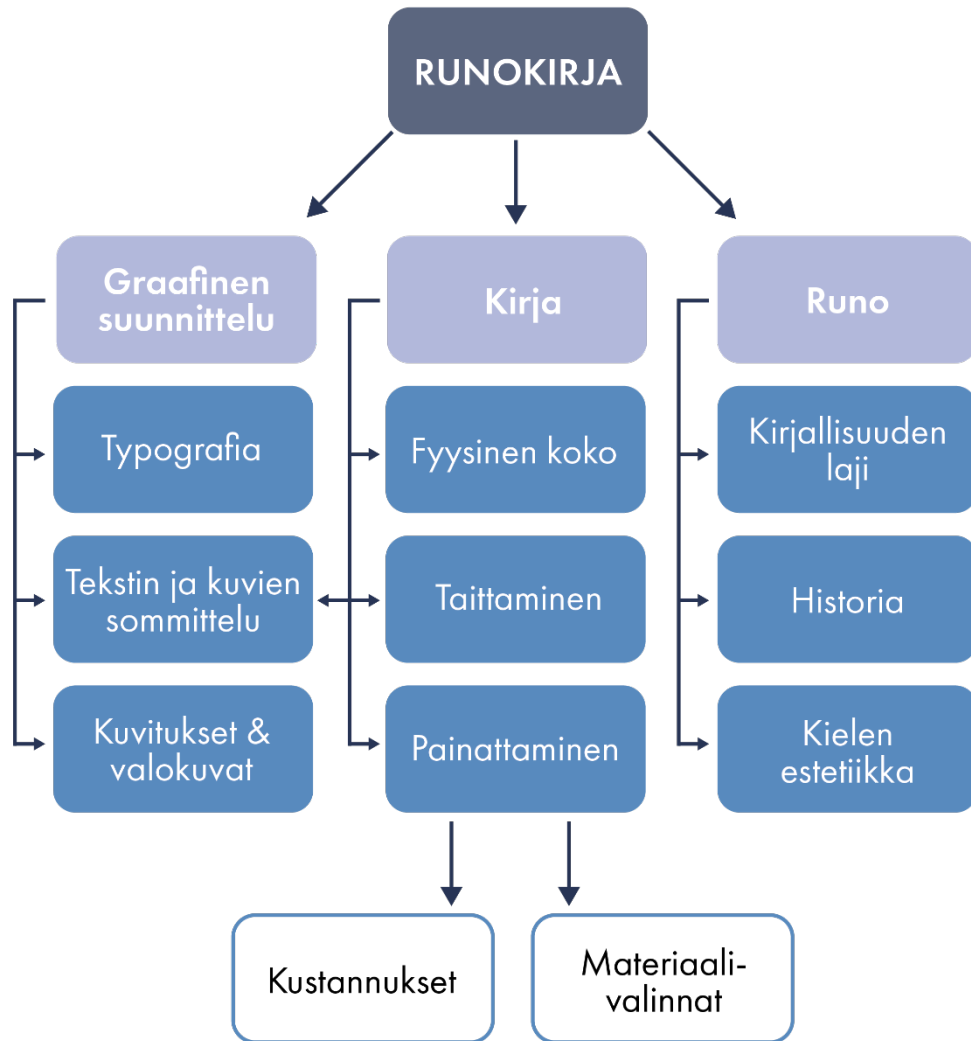
Opinnäytetyöni tavoitteena on suunnitella taittopohja ja kuvitukset runokirjalle. Idea opinnäytetyöhöni tuli pyynnöstä, jonka sain isoäidiltäni, joka toimii projektissani asiakkaan roolissa. Hän on elämänsä aikana kirjoittanut kymmeniä runoja ja kysyi minulta, voisinko tehdä hänelle koostekirjan niistä. Pohja opinnäytetyölle on tehty projektitutkielmana ja opinnäytetyössä tulen laajentamaan tutkimusta sekä viimeistelemään runokirjan taittopohjan ja ulkoasun suunnittelun. Taiton lisäksi suunnittelen runokirjan kannen sekä sisäsivuille tulevat kuvitukset. Opinnäytetyön prosessi sisältää kirjan taittopohjan ja ulkoasun suunnittelun dokumentoinnin sekä kuvitustyylin ja runokirjan kannen suunnittelun vaiheet. Runokirja ei tule opinnäytetyössä vielä painovalmiiksi, vaan runokirjan viimeistely tapahtuu opinnäytetyön ulkopuolella, joten opinnäytetyö kattaa vain osan runokirjan sisällöstä.

Päätin tehdä runokirjan opinnäytetyönä myös siksi, että pääsen oppimaan lisää taittamisesta. Tämä on ensimmäinen kerta, kun teen fyysisen kirjan taittoa, ja opinnäytetyö on hyvä keino päästä harjoittelemaan sitä. Kirjan taittamiseen liittyy oleellisesti myös typografia, johon pääsen syventymään taittamisen yhteydessä. Runokirjallisuus myös eroaa huomattavasti ulkoasultaan esimerkiksi romaaneista tai tietokirjoista, joten runokirjan taittaminen on niiltäkin osin uudenlainen haaste. Runot ja runokirjallisuus ovat jääneet minulle vielä tähän asti etäisiksi, enkä ole päässyt erityisemmin niiden maailmaan sisälle. Tämän tutkimuksen avulla pääsen tutustumaan runokirjallisuuteen monesta näkökulmasta.

2 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Käsitekartta ja viitekehys

Käsitekartta on tutkimustekniikka, jossa kirjoitetaan tutkittavan kohteen käsitteet ylös ja ne järjestellään siten, että laajimmat käsitteet ovat keskeisimpänä tai ylimpänä. Sen jälkeen käsitteet yhdistellään toisiinsa nuolilla siten, että niiden vaikutussuunta käy selväksi. (Anttila s.a., luku 6.)

Kuva 1. Käsitekartta aiheesta runokirja

Käsitekartan avulla (kuva 1) rajasin tärkeimmät osa-alueet, joiden näkökulmasta käsittelen tutkimustani. Käsitekarttani keskeinen sana on runokirja. Runokirjan alle keräsin sanoja, jotka ovat oleellisia julkaisun tekemisessä ja osoitin myös, mitkä osa-alueet vaikuttavat toisiinsa.

Viitekehys on tutkimuksissa käytetty tekniikka, jonka avulla laaja asiakokonaisuus pilkotaan pienempiin kategorioihin ja samalla hahmotetaan yhteyksiä kategorioiden välillä. Viitekehys on yleensä visualisoitu jollain tavalla, sillä se on helpompi hahmottaa kuin pelkkä sanallisesti ilmaistu viitekehys. Viitekehysten visualisointiin on muutama eri tapa, joista omassa tutkielmassani käytän kehämallista visualisointitapaa. Kehämallissa tutkittava ilmiö on kehän keskellä ja tutkimukseen liittyvät muut asiasanat ympäröivät sitä. (Anttila s.a., luku 6.)

Kuva 2. Opinnäytetyön viitekehys, kehämalli

Viitekehysten (kuva 2) keskellä on opinnäytetyöni aihe, eli runokirjan taitto. Siihen liittyy vahvasti kolme osa-aluetta, jotta työstä tulee selkeä ja toimiva kokonaisuus. Typografian ja sommittelun avulla teoksesta tulee selkeä ja luettava tyylikkään ulkoasun vuoksi. Typografian tulee olla myös runokirjallisuuden sopivaa. Kanteen tulee kuvitus ja kannen otsikointi tulee tehdä siten, että se erottuu kuvituksesta selkeästi. Otsikon typografian tulee myös tukea runokirjan kokonaisilmettä.

Asiakas haluaa runokirjaan kuvia ja kuvituksia. Ne tulee asetella tekstiin siten, että ne tukevat tekstiä mutta eivät vie liikaa huomiota tekstiltä, eivätkä vaikuta tekstin tulkintaan liikaa. Runous pohjautuu sanalliseen ilmaisuun, joten tekstillä on suurempi painoarvo kuin kuvilla.

2.2 Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuskysymykseni on *“Miten suunnitella ja taittaa kuvitusta sisältävä runokirja?”*. Tarkentavina alakysymyksinä pohdin lisäksi *“Millaista on runokirjan sommittelu ja typografia?”* sekä *“Millainen kuvitus sopii runokirjaan?”*.

Tutkimukseni on tyypiltään laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on tutkimussuuntaus, jolla pyritään löytämään vastauksia tutkittavaan aiheeseen ilman kvantitatiivisia keinoja, kuten tilastoja. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvailla, ymmärtää ja tulkita tutkittavaa aihetta tai ilmiötä sanallisesti ja saada kokonaisvaltainen ymmärrys tutkimuskohteesta. (Kananen 2014, 18.)

Käytän tutkimuksessani menetelmänä vertailevaa tutkimusta. Vertaileva eli komparatiivinen tutkimus on tutkimustapa, jossa tutkitaan ja etsitään eroavaisuuksia aiheesta, jotka kuuluvat saman lajityypin alle mutta ovat kuitenkin jollain tapaa ovat erilaisia keskenään (Routio 2006, 87). Vertaileva tutkimus voi olla joko kokonaistutkimus, jossa tutkitaan aihepiirin kaikki osiot. Tutkimus voi olla myös otantatutkimus, jolloin valitaan suuresta määrästä otos, joiden pohjalta tehdään yleistys (Muotio 2021).

Vertailevan tutkimuksen lisäksi käytän mood board -menetelmää kuvitustyylin suunnittelussa. Mood board on kokoelma erilaisia kuvia, esimerkiksi valokuvia tai piirroksia, joilla halutaan välittää oikeanlainen tunnelma. Mood boardit ovat hyödyllisiä visuaalisella alalla, sillä ne auttavat aiheen rajauksessa ja antavat inspiraatiota omaan työhön. (DeGuzman 2023.)

Teoriaosuudessa teen otantatutkimuksen, jossa vertailen jo olemassa olevia runokirjoja, ja tutkin niiden sommittelua, typografiaa sekä millaista kuvamaailmaa niissä on. Vertailun tulosten perusteella luon pohjan runokirjan taiton suunnittelulle.

3 TUTKIMUS JA TULOSTEN ANALYSOINTI

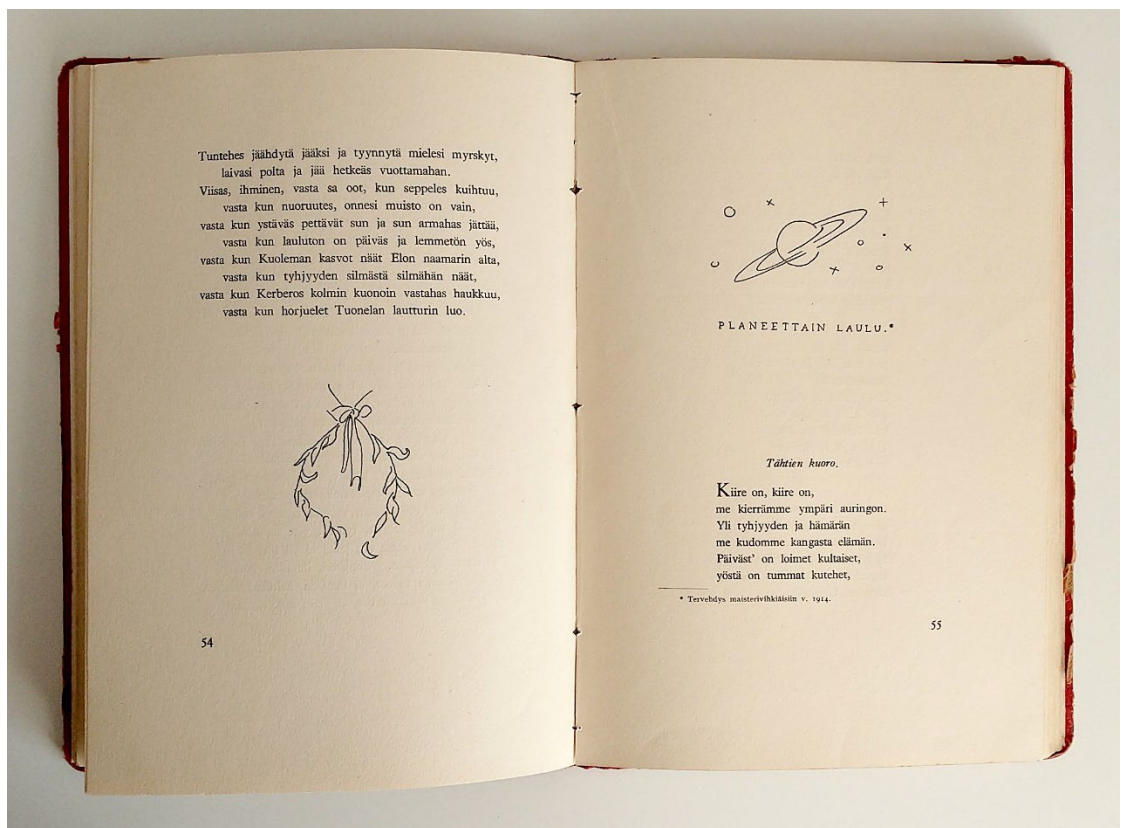
3.1 Runokirjojen vertailu

Lähdin lähestymään runokirjallisuutta siten, että kävin kirjastossa tutkimassa runokirjoja ja lainasin useita teoksia sekä inspiraation lähteeksi että tutkimusmateriaaliksi. Kirjastossa kävin läpi kymmeniä runokirjoja, mutta oli haastavaa löytää sellaisia, joissa oli kuvitusta. Kaikissa valitsemisani runokirjoissa on jotain kuvitusta, sillä asiakkaanikin haluaa kuvia tekstisivujen joukkoon, joten haluan tutkia, millaista kuvamaailmaa ja millaisia kuvitustyyplejä runokirjoista löytyy. Erilaisten kuvitustyylien lisäksi valitsin mukaan runokirjoja eri vuosikymmeniltä. Vanhin valitsemani kirja on vuodelta 1923 ja uusin vuodelta 2024. Lähtökohtaisesti selaamani runokirjat olivat keskenään sommittelultaan hyvin saman tyyppisiä, poikkeuksina haiku- ja tankakirjat. Niitä en kuitenkaan ottanut vertailuun mukaan, sillä asiakkaani runot eivät ole haiku- eivätkä tankarunoutta. Hyviä runokirjoja olisi ollut enemmänkin tutkittavaksi, mutta rajasin vertailuun mukaan kaiken kaikkeaan viisi runokirjaa. Valitsin mukaan myös eri muotoisia ja kokoisia kirjoja, jotta saan paremman käsityksen kirjojen fyysisestä koosta.

Vertailuun ja analysointiin sisältyy vain runokirjojen ulkoasujen tutkiminen, enkä keskity ollenkaan runojen tekstisisällön, niiden tunnelman tai genren analysointiin. En koe runojen tekstisisällön analysointia oleellisena tässä opinäytetyössä, sillä työn painotus on täysin visuaalisuudessa eli siinä, miten runot ja muut tekstielementit on sommiteltu ja miten kuvitukset on toteutettu, ja miten kirjojen taitto kokonaisuudessaan on tehty. Luen kuitenkin runoja läpi sillä ajatuksella, että tutkin, miten kirjoissa olevat kuvitukset liittyvät runoihin, vai liittyvätkö ollenkaan.

Vuonna 1923 julkaistu *Elegioja* (kuva 3, s. 7) on kuvitettu painos V.A Koskeniemen (1885–1962) *Elegioja*-runoteoksesta. Runokirjan on kuvittanut ansioitunut kuvataiteilija Martta Wendelin (1893–1986). Kuvitukset ovat yksinkertaisia mustalla musteella tehtyjä viivapiirroksia, jotka ovat aseteltu vinjetteinä runojen alkuun tai loppuun. Kuvitukset liittyvät kuvamaailmaltaan runojen tee-

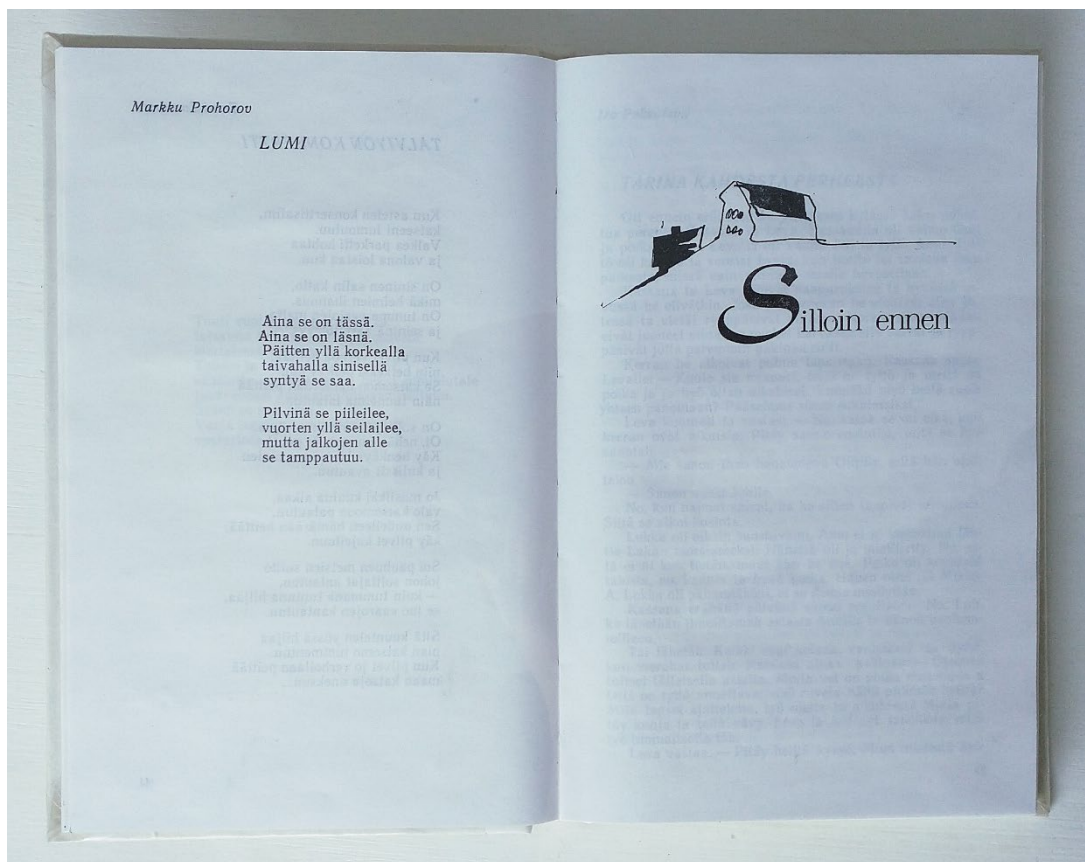
moihin, mutta eivät häiritse lukukokemusta. Käytetty kirjaintyyppi on päätteellinen ja suurin osa runoista on aloitettu anfangilla. Osa runoista on tasattu vasemmalle ja poikkeuksellisesti osassa runoista joka toinen rivi on sisennetty. Nämä runot ovat vaikeampilukuisempia, sillä silmät hyppivät eri aloituskohtaan joka toisella rivillä, ja runo on visuaalisesti kaoottisemman näköinen kuin vasemmalle tasattu runo. Runokirjassa on viisi kappaletta ja yhteensä 40 runoa ja jokainen runo on otsikoitu nimellä. Kappaleenvaihtoaukeamalla ei ole mitään muuta tekstiä kuin kappalenumero oikealla sivulla. Kirjasta löytyy sisällysluettelo viimeisiltä sivuilta.

Kuva 3. Elegioja (Koskenniemi 1923)

Runokirjaksi Elegioja on suuri, joten taitto on ilmavaa ja jättää hyvin tilaa kuvituksille. Kuvituksetkin ovat sopivan pieniä, eivätkä täytä sivuja vaan jättävät myös tyhjää tilaa ympärilleen. Kirjassa on todella leveät marginaalit, sillä sekä ulko- että sisäreunojen marginaalit ovat parhaimmillaan jopa 60 millimetriä leveitä. Alamarginaalitkin ovat huomattavan suuret, sillä sivunumerot ovat jopa 54 millimetriä irti kirjan alareunasta ja ovat joillain sivuilla todella lähellä leipätekstiä.

Lapset vetten päällä (Nieminen 1992, kuva 4) on kokoelma runoja ja lyhyitä tarinoita. Runokirjan kuvitukset esiintyvät kappaleotsikoiden yhteydessä. Larisa Antonovan ja Aleksandr Kiseljovin kuvitukset ovat mustavalkoisia viivapiirroksia ja liittyvät jollain tapaa kuvamaailmaltaan otsikkoon. Runojen kirjaintyyppi on päätteellistä ja hierarkiaa eri tekstien välillä on rakennettu eri leikkauksin, esimerkiksi kursivoimalla kirjoittajan nimi. Runokirja on jaettu 11 nimettyyn kappaleeseen, ja kappaleiden runot sopivat teemaltaan kappaleen nimeen. Runoja on 123 ja muu sisältö on lyhyitä tarinoita. Osalla runoista on otsikkona runon nimi, osa on nimettömiä. Kirjassa ei ole sisällysluetteloa.

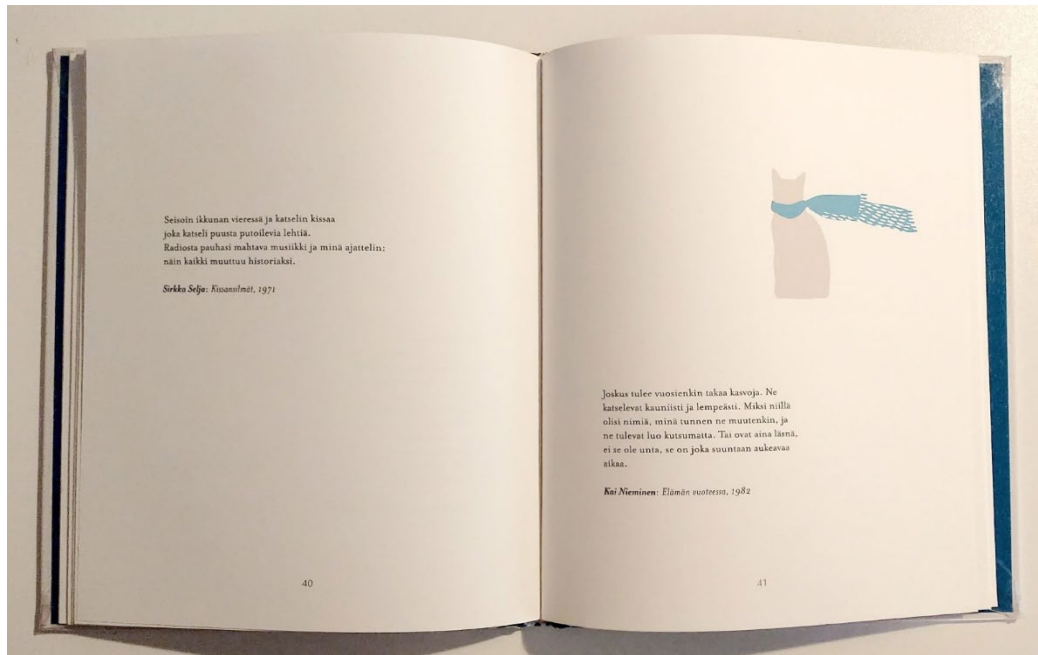

Kuva 4. Lapset vetten päällä (Nieminen 1992)

Monet runoista on aseteltu keskelle sivua, osa kuitenkin lähemmäs vasenta reunaa. Kirjan ulkoreunojen marginaalit eroavat keskenään melko paljon, sillä runot on aseteltu tiiviimmillään 15 millimetrin etäisyyteen ulkoreunasta ja väljimmillään jopa 50 millimetrin etäisyyteen ulkoreunasta. Alamarginaali on alle 20 millimetriä, joten leipätekstin ollessa pitkä, se menee häiritsevän lähelle sivun alareunaa ja tuntuu valuvan sivulta pois. Kirjan paperivalinta ei ole hyvä,

sillä sen läpikuultavuuden takia muiden sivujen tekstit näkyvät epämiellyttävästi paperin läpi, kuten kuvassa 4 näkyy. Tämä tekee lukemisesta hankalampaa, kun tekstit sekoittuvat toisiinsa. Muissakin runokirjoissa on pientä tekstin läpikuultoa, mutta se on niin vähäistä, että se ei häiritse lukemista.

Sinun Päiväsi (Hytti 2015, kuva 5) -teoksen on kuvittanut Marianne Kivimäki. Kuvitustyylillä on koristeellista vektorigrafiikkaa yhdellä tai kahdella värillä. Kuvitukset ovat runokirjaan sopivia vinjettejä, eli koristavat sivuja mutta eivät vie liikaa huomiota runoudelta itseltään tai vaikuta runojen tulkintaan. Kirjassa on käytetty päätteellistä kirjaintyyppiä sekä leipätekstissä että kirjailijoiden nimissä. Nimet ovat erotettu leipätekstistä kursivoimalla ne kuin allekirjoituksiksi. Suurin osa runoista on tasattu vasemmalle mutta osassa on käytetty sisennyksiä luomaan erilaista rytmiä ja tunnelmaa tekstile. Kirjassa ei ole kappalejakoa ja runoja on yhteensä 58, yksi jokaisella sivulla. Kirjassa on sisällysluettelo ennen runoja.

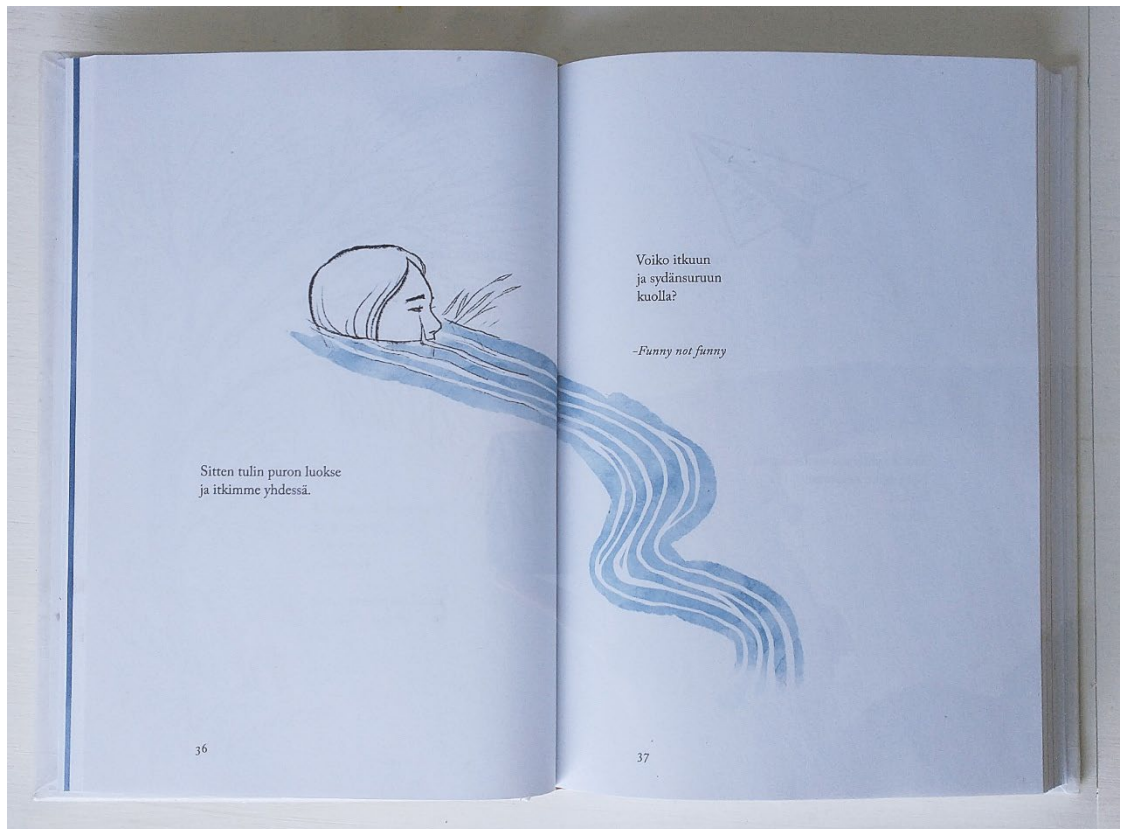

Kuva 5. Sinun päiväsi (Hytti 2015)

Kirja on muodoltaan leveä ja kooltaan isohko, joten tekstin ympärille jää paljon tyhjää tilaa ja taiton ilmavuus tekee lukukokemuksesta lempeän ja rauhallisen. Ulko-, sisä- ja alamarginaalit ovat saman levyisiä, 34 millimetriä. Kaikki runot

eivät kuitenkaan osu alamarginaalin reunaan, ja osa kuvituksista menee marginaalien yli, kuten kuva 5 osoittaa.

Hyppää vaan! (Korpi 2023, kuva 6) -runokirjan kuvitukset ovat digitaalisesti tehtyjä viivapiirroksen ja vesivärin yhdistelmää, joihin on lisätty yhdestä kolmeen väriä. Kirjan graafisen suunnittelun ja kuvitukset on tehnyt Emmi Kyttönen. Kuvitukset ovat runoja tulkitsevia, ja liittyvät aina aukeamalla oleviin teksteihin. Kappaleet on jaoteltu aukeamilla, joissa on koko aukeaman peittävä taustaväri, ja joissa ainoa tekstielementti on kappalenumero ja otsikko oikealla sivulla. Kirja on jaoteltu teemoittain neljään eri kappaleeseen ja runoja on kirjassa yhteensä 184. Runoilla ei ole otsikoita, joten kirjassa olevassa sisällysluettelossa lukee vain kappaleiden nimet.

Kuva 6. Hyppää vaan! (Korpi 2023)

Kirjassa käytetty kirjaintyyppi on niin ikään päätteellistä. Kaikista vertailun runokirjoista tässä on käytetty eniten tyhjää tilaa, sillä monet runoista ovat todella lyhyitä. Lyhyin runo on yhden sanan mittainen, eikä sivu sisällä kuvitusta.

Ulkoreunan marginaalit ovat 33 millimetriä ja sekä sisä- että alareunan marginaalit ovat 25 millimetriä. Yläreunan marginaali on levein, 53 millimetriä. Runojen sijainnit vaihtelevat sivulla pystysuunnassa mutta eivät mene marginaalien yli, toisin kuin kuvitukset, jotka ovat sijoiteltu sivuille vapaammin.

Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (Tulusto 2024, kuva 7, s. 12) -teos on visuaalisesti viehättävä ja puoleensavetävä. Myös tämän kirjan on taittanut ja kuvittanut Emmi Kyytsönen. Runokirjan teema on vanhuus ja vanhentuminen ja kirjan kuvitukset tukevat teemaa. Ne ovat todella kauniita, vaikkakin niistä tulee enemmän mieleen satukirjakuvitukset kuin runokirjan kuvitukset. Verratuna muiden runokirjojen yksinkertaisiin viivapiirroskuvituksiin ne ovat maalauksellisia, ja niitä haluaa pysähtyä katselemaan ja tutkimaan pidemmäksi aikaa, mikä taas vie huomiota tekstiltä. Kuvituksia on kirjassa kuitenkin vain yhdeksän, joten runoille ja tarinoille jää hyvin oma tilansa.

Runoja kirjassa on vain 56, jotka kaikki ovat nimetty otsikolla, ja loput ovat lyhyitä tarinapätkiä kirjailijan omista kokemuksista. Kappaleita on kuusi ja yksi kappale käsittelee aina yhden runoilijan teoksia. Tarinaosuudet ja kappaleenvaihtosivut on painettu värilliselle taustalle valkoisen sijaan. Kirjassa on sisällysluettelo.

Kuva 7. Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (Tulusto 2024)

Runokirjassa käytetty kirjaintyyppi on päätteellistä ja eri tekstityypit on eroteltu toisistaan lihavoiden runojen nimet ja kursivoiden tekijöiden nimet. Sisä- ja alamarginaalit ovat kirjassa kapeita, vain 19 millimetriä. Ulkomarginaali on hie- man leveämpi, 21 millimetriä, ja eniten tilaa jää sivujen yläreunaan, jossa mar- ginaali on 38 millimetriä leveä. Muihin runokirjoihin verrattuna tämä tuntuu täy- demmältä kapeiden marginaalien ja isojen ja värikkäiden kuvitusten vuoksi. Li- säksi runojen välissä olevat pitkät tekstit ja värilliset sivut eivät anna lukijan hengähtää runojen ääreen samalla tavalla kuin muissa kirjoissa, joissa tyhjää tilaa on huomattavasti enemmän.

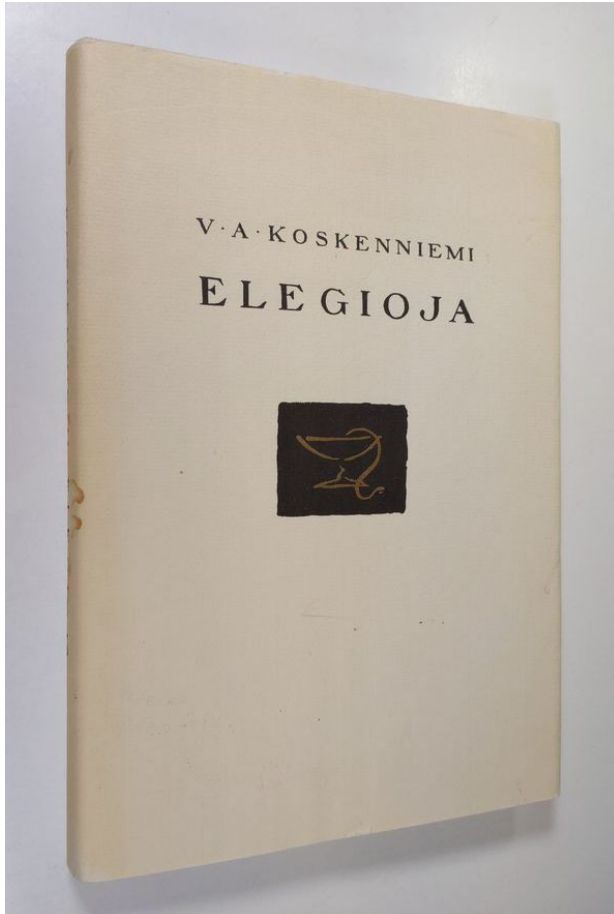
3.2 Kansikuvien sommittelun analyysi

Runokirjojen sisällön lisäksi tarkastelin runokirjojen kansien sommittelua. Kiin- nitin huomiota kuva- ja värimaailmaan, typografiaan sekä siihen, miten ele- mentit ovat sommiteltuna suhteessa toisiinsa. Vaikka kuvassa 8 (s. 13) Ele- gioja (1923) -teokselta puuttuu sen paperikannet, otin sen silti kuvaan mu- kaan, jotta kirjojen kokoeron näkee selvemmin.

Kuva 8. Vertailtujen runokirjojen kannot

Viidestä runokirjasta neljän kansikuvituksen taustaväri on jätetty valkoiseksi, minkä vuoksi *Runoja ja rypyjä eletystä elämästä* (2024) erottuu joukosta selkeimmin olemalla kokonaan värillinen kuvitus. Kansien kuvitukset vastaavat tyyliltään sisäsivujen kuvituksia kaikissa muissa teoksissa, paitsi *Lapset vetten päällä* -teoksessa (1992), jonka abstrakti maalaus on täysin erilainen kuin sisäsivujen viivapiirroksiset. Luonto ja kasvillisuus ovat kuvituksissa vahvasti läsnä, mutta Tuluston on ainoa kirja, jonka kannessa esiintyy ihmishahmo. Tulkitsemani perusteella myös *Elegiojan* kannessa (kuva 9, s. 14) on luontoa kuvattuna, sillä kuvituksen kupista näyttäisi tulevan käärme.

Kuva 9. Elegioja-runokirjan (1923) kansikuvitus

Sinun päiväsi (2015) erottuu väripaletiltaan selkeimmin, sillä se on ainoa sinisävyinen kuvitus, eikä siinä ole ollenkaan keltaisen tai ruskean sävyjä, joita muissa kansissa on. Lapset vetten päällä (1992) ja Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (2024) ovat väriteemaltaan hyvin samanlaiset, luonnonläheistä keltaista ja vihreää, tosin jälkimmäisessä kirjassa huomion vie punainen väri ihmishahmossa. Niin ikään Elegioja (1923) ja Hyppää vaan! (2023) ovat sekä värimaailmaltaan että kuvitustyyliiltään samankaltaiset. Molemmissa on vaalea tausta ja kuvituksissa on käytetty vain mustaa ja kullanruskeaa väriä. Elegioja (1923) sekä Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (2024) -teosten kansien kuvituselementit on sommiteltu keskelle kantta.

Lapset vetten päällä (1992) on ainoa kirjoista, jonka kannessa ei lue tekijän nimeä. Kirjan nimi on myös aseteltu oikeaan reunaan siinä missä muissa kirjoissa tekstit on sommiteltu lähes täysin keskelle kirjan kantta. Kolmessa kirjassa kirjan nimi on myös kehystetty kuvituselementeillä. Elegioja (1923), Hyp-

pää vaan! (2023) ja Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (2024) nimet on kirjoitettu samalla päätteellisellä kirjaintyyppillä, mitä kirjojen sisäsivuiltakin löytyy esimerkiksi väliotsikoissa. Lapset vetten päällä (1992) -teoksen nimen typografia muistuttaa käsin kirjoitettua kalligrafiaa. Sinun päiväsi (2015) -teoksen kirjaintyyppi on leikkisä ja muodoltaan pyöreää, mikä sopii siihen, että se on sommiteltu pyöreän muodon sisään.

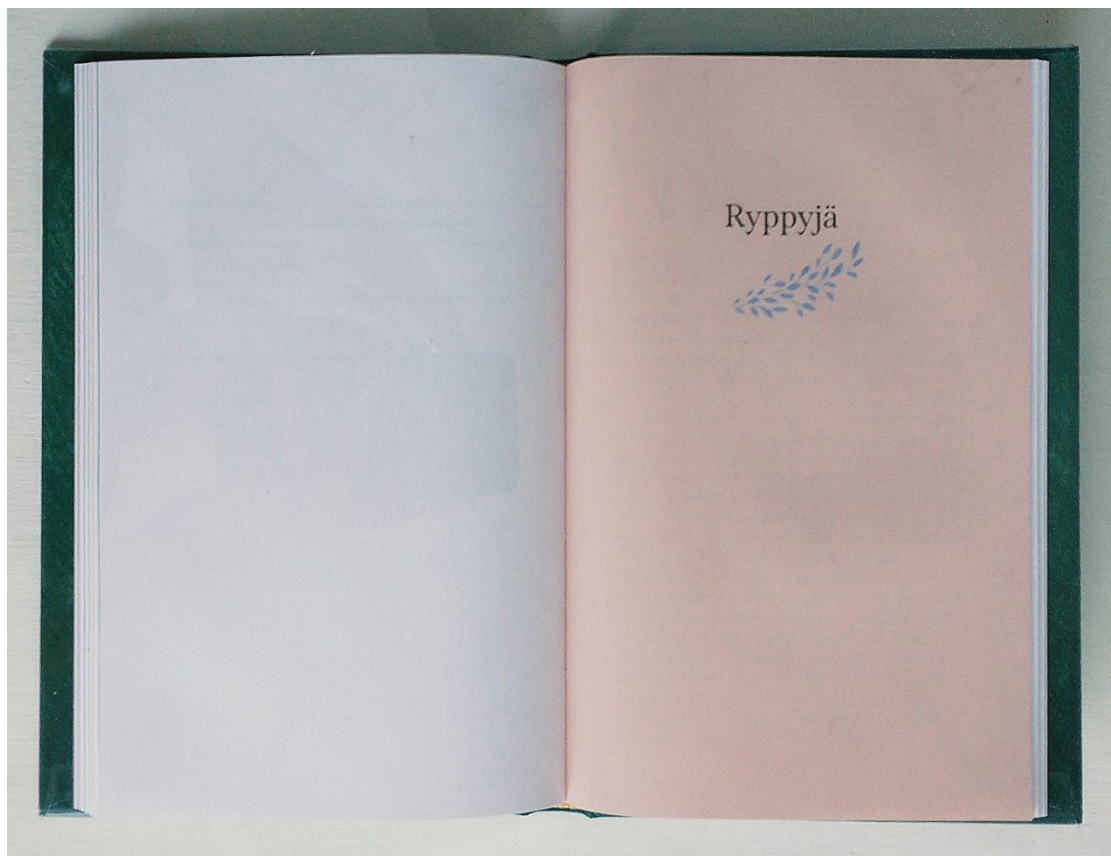
3.3 Vertailun tulokset ja analyysi

Kaikkia vertailemiani runokirjoja yhdistää se, että niissä on käytetty päätteellistä kirjaintyyppiä, joka on kaunokirjallisuudelle tavanomaista.

Vertailun perusteella runokirjallisuudessa yhdelle sivulle sommitellaan vain yksi runo. Lyhimmillään runot saattavat olla vain muutaman rivin mittaisia, mutta silti niille annetaan koko sivu itselleen. Tämä johtaa siihen, että runokirjallisuudessa on todella paljon tyhjää tilaa tekstin ympärillä ja marginaalit ovat leveitä. Tyhjä tila tekee lukukokemuksesta erilaisen verrattuna esimerkiksi romaaniin, jonka sivut ovat täynnä tekstiä. Tyhjä tila pysäyttää lukijan ja antaa hänelle tauon sisäistää ja tuntea runo ennen kuin hän siirtyy seuraavaan.

Vaikka runokirjallisuus antaisi hyvät puitteet luovempaan ja kokeellisempaan-kin tekstin sommitteluun, näissä viidessä runokirjassa teksti on kuitenkin pääosin tasattu vasemmalle, vaikkakin joissain runoissa on yksittäisiä sisennyksiä säikeissä. Runot ovat yleensä lähempänä sivun vasenta reunaa mutta jotkut runot on sijoitettu keskelle sivua vasemman reunan sijaan. Onko tämä ollut graafikon vai runoilijan päätös, sitä on hankala kysymättä tietää. Runojen säikeet ovat kuitenkin runoilijan ennalta määrittämiä, eivätkä graafikon päättämiä, vaikka graafikko onkin se, joka sommittelee runot sivuille painoa varten.

Runojen määrä vertailuissa kirjoissa vaihtelee paljon. Vähiten runoja sisältänyt kirja on Elegioja (1923), jossa on vain 40 runoa, ja eniten runoja on Hyppää vaan! (2023) -teoksessa, jossa runoja oli 184. Neljässä kirjassa viidestä on sisällysluettelo runoille. Mikäli runokirjojen sisältö on jaoteltu kappaleisiin tai lukuihin, kappaleenvaihdos on tehty käyttämällä siihen kokonainen aukeama, jossa vasemmalla sivulla ei ole lainkaan tekstiä ja oikealla on kappaleen otsikkoteksti (kuva 10, s. 16).

Kuva 10. Esimerkki runokirjan kappaleenvaihdosta

Osassa kirjoista kappaleenvaihtoaukeama on tehty värillisin sivuin siten, että joko otsikkosivulla tai koko aukeamalla on taustaväri. Taustavärin lisäksi Tulluston (2024) teoksen kappaleenvaihdossa on käytetty myös kuvitusta, kuten kuva 10 näyttää. Kuvitusta on käytetty kappaleenvaihdossa myös *Lapset vetten päällä* (1992) -teoksessa.

Kaikki runokirjat ovat eri kokoisia keskenään, joten mitään standardikokoa runokirjoille ei otannan perusteella ole. Mittasin myös runokirjojen marginaalit ja tulokset vaihtelivat jokaisen runokirjan välillä, joten marginaalit ja tekstille annettu tyhjä tila vaihtelevat myös kirjoittain. Marginaalien leveyteen vaikuttaa runokirjan fyysinen koko. Mitä leveämpi kirja on, niin sitä leveämmän marginaalit ovat.

Kaikki viisi runokirjaa on kovakantisia ja kaikissa on kuvitus kansikuvana. Kovakantiset kirjat nähdään yleensä arvokkaampina kuin pehmeäkantiset, ja ko-

vat kannet myös kestävätkä kulutusta paremmin, mikä sopii kirjalle, jota saataan selata useampaankin kertaan (Rand, s.a.). Tämän vuoksi kovat kannet sopivat hyvin runokirjalle.

Vaikka vanhin vertailemani runokirja on yli 100 vuotta sitten julkaistu, tunnistaa sen silti heti runokirjaksi, samalla tavalla kuin vertailun uusimmat runokirjat näyttävät runokirjoilta. On siis selkeää, että runokirjojen ulkoasulla on pitkät perinteet, jotka eivät ole paljoa muuttuneet vuosien saatossa.

4 SUUNNITTELUN OSA-ALUEET

4.1 Typografia

Kun lähtee suunnittelemaan kirjan typografiaa, saattaa vastaan tulla ongelma: mitä valita, kun tarjolla on tuhansia eri kirjaintyyppejä? Typografiasta mitään tietämättömälle ratkaisu saattaakin olla vain, että valitsee muutaman erinimisen kirjaintyyppin tuhansien joukosta ja homma on sillä selvä. Tosiasiassa oikean kirjaintyyppin valinta on vain yksi typografian monesta vaiheesta. (Brusila 2002, 108.) Typografian tavoitteena on luoda tekstile ulkoasu, joka välittää halutun viestin (Graafinen 2015a).

Taittotyön typografiaa suunnitellessa kolme tärkeintä elementtiä ovat kirjainkoko, riviväli sekä rivin pituus. Leipätekstille helppolukuisin pistekoko on 9–12 välillä. Pistekoon valintaan vaikuttaa kirjaintyyppin x-korkeus, sillä se vaikuttaa myös kirjaintyyppin kokoon. X-korkeus tarkoittaa sellaisten pienaakkosten korkeutta, joilla ei ole ala- tai yläpidennyksiä. (Itkonen 2019, 91.)

Rivin pituus määritellään usein merkkimäärissä, ja suositeltu rivin pituus on 55–60 merkkiä. Mikäli merkkimäärä on alle 35 tai nousee yli 60:n, luettavuus heikentyy. Rivin pituus vaikuttaa myös kirjainkokoon ja riviväliin: mitä suurempi rivin pituus, sitä suurempi koko ja välit. Rivivälillä vaikutetaan tekstin tiivyyteen tai väljyyteen. Yleensä rivivälin suositellaan olevan 1–4 pistettä suurempi kuin leipätekstin kirjainkoko. Mikäli riviväli on suuri, silloin kannattaa myös sivun marginaalien olla isommat. (Itkonen 2019, 92–93.)

Kirjaintyyppiä valitessa tulee huomioida muun muassa pinta tai laite, jolta tekstiä luetaan, lukuetaisyys sekä lukijan ikä ja näkökyky. Jos lukijana on esimerkiksi heikkonäköinen vanhus, kirjainkoon tulee olla isompi ja kirjaintyyppillä olisi hyvä olla suurempi x-korkeus. (Saltz 2009, 19.)

On myös tutkitusti todistettu, että päätteellistä kirjaintyyppiä pidetään hieman helpompilukuisena kuin päätteetöntä kirjaintyyppiä. Pääteelliset kirjaimet ovat muodoltaan helpompia hahmottaa, joka tekee lukemisesta nopeampaa. Kuitenkin kirjaintyyppin valintaan vaikuttaa myös tekstin sanoma, joten päätteettömät kirjaintyyppit ovat myös käyttökelpoisia. (Swanson 2000, 104.)

Nimenomaan runokirjallisuuden typografiaa ei kuitenkaan ole tutkittu kovin paljoa, eikä runokirjallisuuden typografiasta ole lähes lainkaan mainintaa typografian oppaissa. Runokirjojen leipäteksti asetellaan eri tavalla kuin esimerkiksi romaanien leipäteksti, sillä runojen rivit asetellaan muun muassa tekstin rytmin ja säkeiden mukaan. (Pacheo 2006, 7.)

4.2 Sommittelu ja taitto

Taitto on julkaisun sisällön asettelua haluttuun muotoon. Taiton ulkonäkö riippuu julkaisun tyypistä, onko kyseessä esimerkiksi kirja, esite tai verkkosivut (Graafinen 2015b). Kirjaa taittaessa tekstin sommittelu on ensisijaisen tärkeää, sillä kun taitto on tehty hyvin, on lukukokemus miellyttävä. Taitto toimii käsi kädessä typografian kanssa, joten tärkeitä osa-alueita onnistuneessa taitossa on helppolukuinen kirjaintyyppi, kirjaimille sopiva koko, sekä oikeanlainen riviväli ja rivin pituus. Lisäksi on huomioitava otsikkotyylit. (Rahunen 2018.)

Lisäksi taitossa on huomioitava marginaalien leveys, eli kuinka paljon tyhjää tilaa on tekstin ympärillä. Marginaalit ovat myös viite kirjallisuuden lajiin. Esimerkiksi juuri runokirjoissa tyhjää tilaa on enemmän kuin vaikkapa tietokirjallisuudessa. Runokirjojen tyhjä tila on sanatonta viestintää. (Rahunen 2018.)

Kirjan marginaaleihin liittyy muutamia klassisia sääntöjä, kuten se, että kirjan alamarginaalille tulee antaa eniten tilaa, jotta tekstipinta ei vajoa liian alas.

Marginaalien avulla kirjan aukeamasta luodaan yhtenäinen kokonaisuus, koska kirjaa katsellaan aina aukeamana eikä pelkkänä sivuna. Tämän vuoksi sisämarginaalien on oltava pienempiä kuin ulkomarginaalien. Sisämarginaalien suuruus määräytyy sen perusteella, miten kirja tulee olemaan sidottu tai nidottu. (Itkonen 2019, 104–105.)

Gridi, eli taittopohja, on taittotyössä käytettävä apuväline. Se on työn pohjalla oleva apuruudukko, jolle elementit sommitellaan, ja jonka avulla sommittelu pysyy yhtenäisenä. Gridi sisältää muun muassa marginaalit, vaakasuuntaiset apuviivat, palstoituksen sekä sivunumeroinnin sijainnin. Marginaalit ja apuviivat luovat taitolle painopinnan, eli alueen, jolle taiton elementit sommitellaan. (Lyytikäinen & Riikonen 1995, 12–15.)

Kirjan sommitteluun ja taittoon vaikuttaa se, mikä kirjallisuuden laji on kyseessä. Kaunokirjallisuuden halutaan olevan selkeää ja helppolukuista, minkä vuoksi leipäteksti on yleensä päätteellistä. Runokirjoja taittaessa tekstisivut jaotellaan runojen mukaan ja tekstirivit runojen säikeiden perusteella. (Rahunen 2018.)

Runokirjan sommittelu on siinä mielessä poikkeuksellista, että runokirjan tekstin asettelusta päättää itse runoilija eikä niinkään taittaja. Perinteisesti runoudessa teksti asetellaan runomittaan ja jaetaan säkeisiin, ja tekstin asettelu itessään vaikuttaa siihen, miten lukija tulkitsee runon. Tekstin asettelua voi kuitenkin rajoittaa esimerkiksi painoprosessi ja painatuksen kulut, joten runoilijan täytyy ottaa nämä huomioon runokirjaa tehdessä. Vaikka erinäisiä oppaita kirjojen painamisesta on alettu tehdä jo 1600-luvulla, ei vielä tähänkään päivään mennessä ole tehty kunnollista opasta runokirjallisuuden painamiseen. (Pacheo 2006, 1.)

Niissä harvoissa teksteissä, missä runojen painattamisesta on kuitenkin mainittu, löytyy jonkin verran erimielisyyksiä, mutta niissä on selkeästi myös yhtäläisyyksiä. Runotekstien taittajia suositellaan noudattamaan runoilijan käsikir-

joitusta, eli esimerkiksi runoissa olevia sisennyksiä, isoja alkukirjaimia ja säepituuksia. Lisäksi on suositeltu, että jokainen runo alkaa omalta sivultaan, sillä jokainen runo on kuin oma erillinen kappaleensa. (Pacheo 2006, 5, 7.)

4.3 Kuvitus

Kuvituskuvat ovat yleensä tekstin yhteydessä olevia kuva, jotka tukevat tai tulkitsevat tekstiä mutta voivat kertoa tarinaa myös sellaisenaan, ilman tekstiä. Kuvituskuvien tarkoituksena on vetää lukija puoleensa ja luoda kuvituksen kontekstiin sopiva tunnelma. Kuvituskuvia käytetään laajasti kirjoissa ja lehdissä sekä esimerkiksi erinäisissä kuluttajatuotteissa, mainosmateriaaleissa ja informaation esittämisessä. (Graafinen 2015c.)

Käydessäni läpi eri runokirjoja, tein huomion, että monessa niistä ei ollut kuvitusta ollenkaan, vaan kirjan sisältö oli pelkkää tekstiä. Tähän lienee syynä se, mitä Tanttu (2020) kirjassaan Kaunokirjallisuutta ei kuviteta? kirjoittaa: jotkut eivät hyväksy kuvituksia runoissa ollenkaan, sillä koetaan, että kuvitukset voivat ohjata lukijoita vääränlaisiin tulkintoihin. Toisaalta runokirjoja voi koristaa erinäisin vinjetein, sillä se ei vaikuta runojen tulkintaan. Siksi runokirjojen kuvitus on tapauskohtaista. Esimerkiksi vahvasti aatteelliseen runokirjaan voisi sopia aatteen sanomaa tukevat kuvitukset. Kuvataiteilija Onni Oja (1909–2004) on verrannut runojen kuvittamisessa käännöstyöhön. Kuvittaessaan runoja taiteilijan on pystyttävä säilyttämään runojen henki kuvituksissa, aivan kuten runoa käännettäessä toiselle kielelle. (Tanttu 2020, 57, 107.)

Tantun (2020) kirjassa on myös otteita runoilijoita ja kirjailijoilta 1900-luvun alkupuolelta, ja suhtautuminen kuvitukseen on ollut suorastaan vihamielistä. Esimerkiksi kirjailija Olavi Paavolainen (1903–1964) on vuonna 1938 enteillyt kuvien tappavan tekstin ja olevan kirjojen kuolema. Hän on ennustanut, osittain oikeinkin, että kuvien käyttö tulee vaikuttamaan lukutaitoon negatiivisesti. Lisäksi runoilija Aaro Hellaakoski (1893–1952) on kritisoinut kuvitusten vievän painoarvoa tekstiltä ja sanonut kuvitusten olevan jopa väkivaltaisia. Väkivaltaisudella hän on tarkoittanut, että kuvitukset ovat sidottu yhden kuvataiteilijan tulkintaan tekstistä, ja tämä tekee niistä valheellisia sekä tukahduttaa lukijoiden oman mielikuvituksen. (Tanttu 2020, 24, 29.)

5 RUNOKIRJAN TAITTO

5.1 Asiakkaan toiveet runokirjalle

Kävin keskustelun asiakkaani kanssa siitä, mitä toiveita hänellä on runokirjan suhteen. Hänen toiveinaan oli, että teksti olisi pääosin vasemmalle tasattua ja että käytetty kirjaintyyppi on lukukelpoinen vanhalle ihmiselle. Hän myös toivoi, että runoissa näkyisi päivämäärä, milloin runo on kirjoitettu, mikäli päivämäärä on tiedossa. Lisäksi hän toivoi, että kirjan koko ei olisi A5-paperikokoa suurempi. Kuvitusten suhteen hän sanoi, että niitä voi olla hiukan, jos koen, että se runon kontekstiin sopii. Hänellä oli myös muutamia valokuvia, joita toivoi runokirjan yhteyteen, mutta opinnäytetyössä rajaan kuvamateriaalin vain kuvituksiin. Muuten hän sanoi luottavansa ammattitaitooni.

5.2 Asiakkaan runot

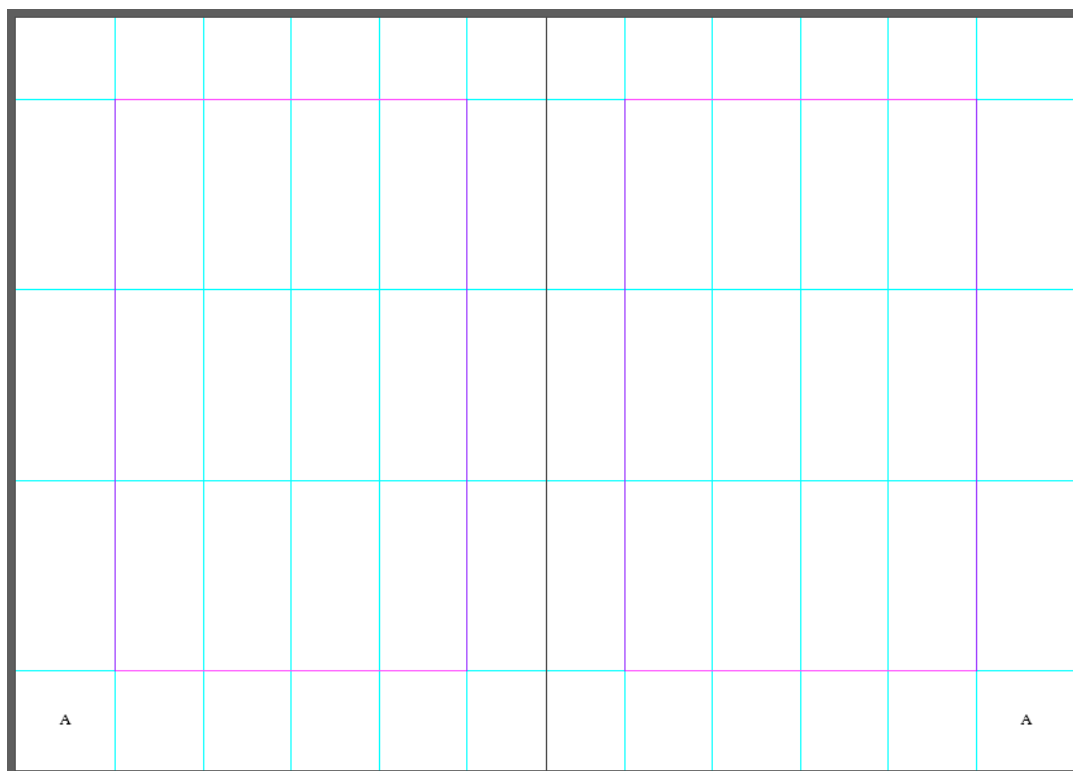
Luin asiakkaani kirjoittamat runot läpi, joita hän on kirjoittanut yli 100. Vanhimmat runot ovat 1980-luvulta ja uusimmat 2010-luvulta, eli runoutta on kertynyt neljältä eri vuosikymmeneltä. Runot ovat kirjoitettu erillisille papereille pääsääntöisesti käsin, mutta osa on kirjoitettu kirjoituskoneella. Käsin kirjoitetuissa runoissa näkyy osassa runon kirjoitusprosessi, kun sanoja on yliviivattu ja kirjoitettu toinen viereen. Vain osa runoista on nimettyjä. Suurin osa runoista on allekirjoitettu asiakkaani taiteilijanimellä, osa hänen omalla nimellään.

Kirjoitin runot tietokoneella puhtaaksi ja koostin runoista teemoittain kokonaisuuksia, jotka voin laittaa saman kappaleotsikon alle. Runojen jakaminen teemoihin selkeyttää sekä taittoa että kuvitusten suunnittelua. Runoissa esiin nousevia aiheita olivat muun muassa rakkaus, onnentoivotukset, ajatuksenvirta, vapaa-aika ja tapahtumat elämän varrelta. Jaottelin runot alustavasti neljän eri otsikon alle: Armaani, Runoja & ristisanoja, Onnentoivotuksia ja Elämän varrelta. Ennen painattamista varmistan kuitenkin vielä asiakkaalta, mitä mieltä hän on otsikoinnista ja jaottelusta.

Runot ovat keskenään hyvin eri mittaisia. Osa niistä on lyhyitä yhden säkeistön runoja, jotka mahtuvat yhdelle sivulle, ja osa niin pitkiä, että teksti tulee jakautumaan yhdelle tai useammalle aukeamalle. Monissa runoista näkyy päivämäärä, milloin ne ovat kirjoitettu, ja päivämäärälliset runot tulen asettelemaan kirjaan kronologisessa järjestyksessä.

5.3 Runokirjan suunnittelu

Runokirjan työstö lähti liikkeelle siitä, että loin Adoben InDesign ohjelmalla A5-kokoisen (148x210 millimetriä) kirjan taittopohjan asiakkaan toiveen mukaisesti, johon suunnittelin gridin, eli taittopohjan (kuva 11). Suunnittelin runokirjan siten, että tulisin painattamaan kirjan lankasidottuna ja kovakantisena. Tämä tarkoittaa, että kirjan voi avata hyvin avoimeksi, eikä teksti tule hukku- maan taitokseen, vaikka sisämarginaali on kapea, mikä voisi tapahtua kirjan ollessa liimasidottu.

Kuva 11. Runokirjan taittopohja

Runokirjan marginaalit on suunniteltu klassisen kirjasommittelun näkökulmasta, joka tarkoittaa, että alamarginaali on kaikista levein marginaali, ja että sisämarginaalit ovat kapeampia kuin ulkomarginaalit. Sekä Lapset vetten

päällä (1992) että Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (2024) -teoksien alamarginaalit ovat todella kapeat, ja pidemmissä teksteissä leipäteksti menee häiritsevän lähelle reunaa, minkä vuoksi haluan asiakkaani runokirjaan leveämmät alamarginaalit. Taittamani runokirja tulee olemaan kooltaan suurempi, minkä vuoksi marginaalien tuleekin olla leveämmät.

Ala- ja ulkomarginaalin leveydeksi laitoin 28 millimetriä ja ylämarginaalin leveydeksi 23 millimetriä. Sisämarginaali jäi kapeimmaksi, 20 millimetrin levyiseksi. Sivunumeroinnit sommittelin sivujen ulkoreunoille, sillä osa runoista on niin pitkiä, että ne saattavat loppua liian lähelle alamarginaalia ja tulla liian lähelle sivunumerointia. Sivujen ulkoreunassa ne jäävät omaksi elementiksi, eivätkä häiritse runojen asettelua.

Apuviivojen avulla jaoin sivut ruudukkoon, jossa on kolme vaakaruutua ja neljä pystyruutua. En jakanut sivuja palstoihin, sillä runoja ei jaeta usealle palstalle, vaan runot ovat aina yksipalstaisia. Pystyviivat sen sijaan antavat enemmän vaihtoehtoja asetella runoa sivulle kuin pelkästään sijoittelun jättäminen yhdelle palstalle sisä- ja ulkomarginaalien varaan. Vaakaviivat jakavat marginaalien sisäpuolen kolmeen osaan, minkä avulla on helpompi asetella esimerkiksi kappalevaihdon isot otsikot samaan kohtaan. Kolmeen osaan jaoteltu sivu on myös lähellä kultaista leikkausta, joten se tekee taitosta harmonisen näköistä.

Leipätekstin kirjaintyyppiä kokeilin alustavasti Garamond Premier Prota sen kauneuden vuoksi. Garamond on yksi tunnetuimmista klassisista kirjaintyypeistä, ja lasketaan yhdeksi parhaimmista kirjaintyypeistä, joita on koskaan tehty (Itkonen 2015, 24). Kokeiltuani taittaa leipätekstiä sillä havaitsin kuitenkin, että kirjaintyyppi on x-korkeudeltaan varsin pieni. Kuten Saltz (2009) sanoo, kannattaa vanhalle ihmiselle suunnatulla tekstillä olla isompi x-korkeus.

Etsin Adobe Fontsista päätteellisiä kirjaintyyppiä isommalla x-korkeudella. Kokeilin ja vertailin useita eri kirjaintyyppiä leipätekstiksi, mutta mikään niistä ei tuntunut oikealta. Kirjaintyypit olivat liian moderneja tai eivät olleet tarpeeksi lukukelpoisia. Lopulta löysin King's Caslonin, joka vastaa muotokieleltään Garamond Premier Prota mutta on x-korkeudeltaan isompi ja luettavuudeltaan

selkeämpi. Lisäksi King's Caslonissa kirjainmuodot ovat elegantimpia ja kirjainvälistys on laadukkaampaa ja säännöllisempää. Garamond Premier Prossa kirjainten silmukat ovat myös pienempiä, joka heikentää sen luettavuutta. Kirjainten silmukoilla tarkoitetaan esimerkiksi pienaakkosten a-kirjaimen alaosan kiinniolevaa muotoa.

Vertasin King's Caslonia ja Garamond Premier Prota vierekkäin (kuva 12) pistekoolla 12, ja samalla pistekoolla King's Caslon näyttää suuremmalta. Sen vuoksi King's Caslonin riviväli on 18, verrattuna Garamond Premier Pron pienempään 16 riviväliin.

Kädet –
vakaat, tekevät työtä
teillesi onni myötä.
Turvallisesti ohjaat mua,
kosketuksesi tahtoo unohtua.

Jalat –
usein sironilkkaiset kintut,
eivät tuoksu kuin mintut.
Harvoin tietäsi tallaat,
oikeaa kaasupolkimelle mallaat.

Kädet –
vakaat, tekevät työtä
teillesi onni myötä.
Turvallisesti ohjaat mua,
kosketuksesi tahtoo unohtua.

Jalat –
usein sironilkkaiset kintut,
eivät tuoksu kuin mintut.
Harvoin tietäsi tallaat,
oikeaa kaasupolkimelle mallaat.

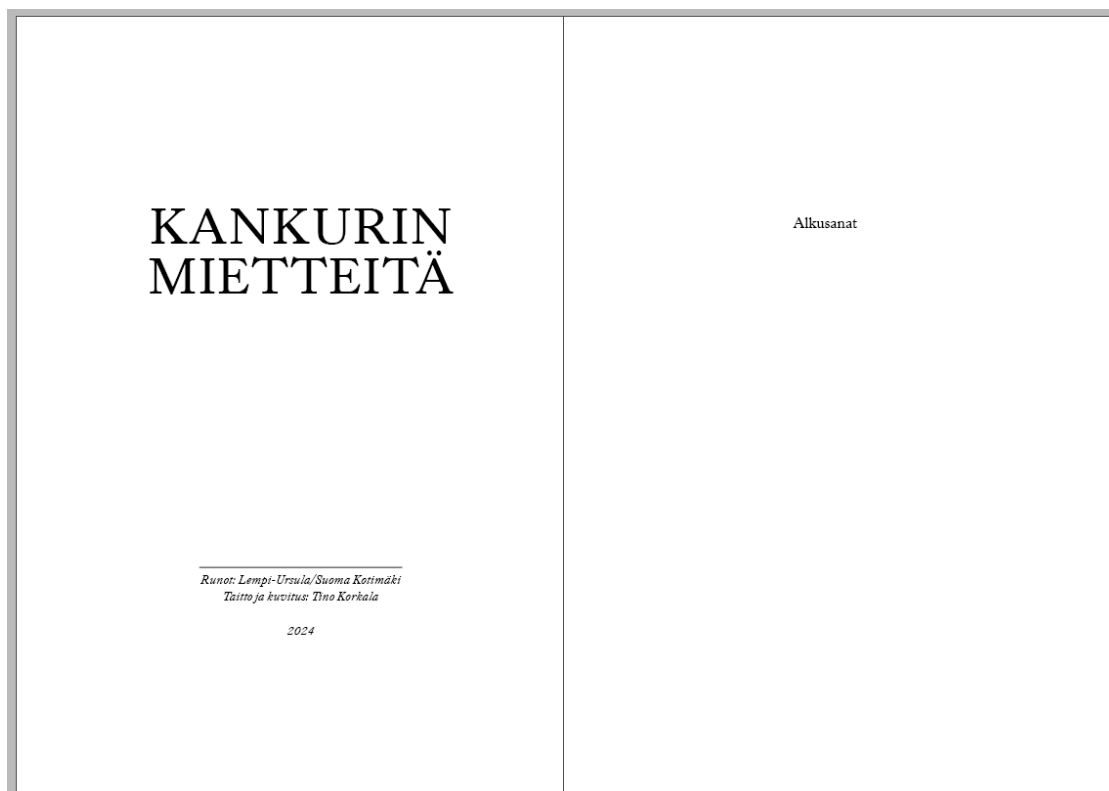
Kuva 12. King's Caslon 12/18 verrattuna Garamond Premier Pro 12/16

Romaanin riviväliksi 18 olisi liian väljä, mutta koska runokirjan marginaalit ovat leveät, rivivälin tulee myös olla isompi. Tein testitulostuksen kirjaintyyppien vertailusta ja King's Caslon näyttää paremmalta paperillakin. Leipäteksti näyttää omaan silmään liian isolta, mutta koska asiakkaani on 88-vuotias ja suurin osa runokirjan lukijoista tulee olemaan samaa ikäluokkaa, on kookkaampi leipäteksti tässä kontekstissa parempi. Vertasin tulosteella myös King's Caslonin pistekokoa 11 rivivälillä 17 verrattuna pistekokoon 12 rivivälillä 18, ja tässäkin tapauksessa isompi pistekoko näyttää paremmalta. Pienensin kuitenkin sivunumeroiden pistekokoon kymmeneen, sillä sivunumeroinnin ei tarvitse olla niin

näkyvä elementti. Testitulosteet olivat tärkeitä siinäkin mielessä, että ne auttoivat minua havaitsemaan muutamia kirjoitusvirheitä.

Tekstityyppien erottamista toisistaan leikkauksilla kutsutaan typografiseksi kontrastiksi. Typografisella kontrastilla luodaan tekstille rytmiä ja vaihtelevuutta. Typografiassa käytettyjä kontrasteja on neljä: kokokontrasti, värikontrasti, muotokontrasti sekä vahvuuskontrasti. (Itkonen 2019, 81.) Aion luoda runokirjaan typografista kontrastia eri tekstien välille käyttämällä King's Caslonin eri leikkauksia. Leipätekstin taitan kirjaintyyppin regular-leikkauksella. Runojen nimet lihavoin ja kirjoitan versaaleilla eli suurakkosilla. Allekirjoituksiin käytän kursiivileikkausta.

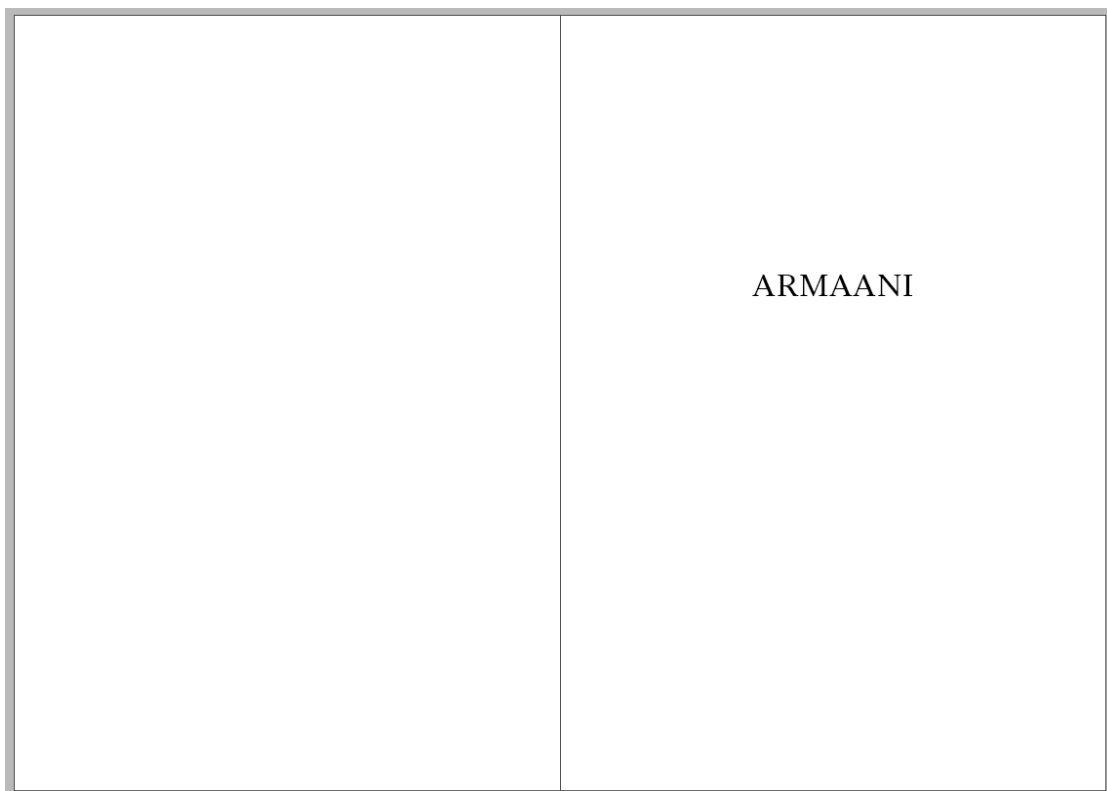
Luonnostelin runokirjan ensimmäisen aukeaman (kuva 13), jossa vasemmalle sivulle tulee runokirjan nimi ja tekijöiden tiedot. Runokirjan nimeksi tulee Kankurin mietteitä. Sana kankuri on vanhahtava termi kankaankutojalle, ja kankaankudonta on harrastus, jota asiakkaani on harrastanut vuosikymmeniä. Aukeaman oikealle sivulle tulee alkusanat. Sisällysluetteloä kirjaan ei tule, sillä asiakkaani ei kokenut sitä tarpeelliseksi.

Kuva 13. Luonnos runokirjan nimiösivusta ja alkusanoista

Tähän aukeamaan olen myös suunnitellut tekeväni ensimmäisen kuvituksen kirjan nimen ja tekijöiden väliin. Kuvitus tulee olemaan kangaspuut, eli otsikko tulkitseva kuvitus.

Vertailuni perusteella runokirjojen kappaleenvaihto on tehty käyttämällä siihen yksi kokonainen aukeama, jossa ainoa tekstielementti on otsikko. Ratkaisu on toimiva, sillä se ilmaisee selkeästi, että seuraavat runot tulevat olemaan eri teemaisia. Otsikko, joka on ainoa tekstielementti sivulla (kuva 14), pysäyttää lukijan ja antaa tälle tauon sisäistää lukemansa, samalla kun hän valmistautuu uuteen teemaan.

Kuva 14. Luonnos runokirjan kappaleotsikosta

Vaikka tekstisivuille tuleekin kuvitusta, haluan pitää otsikkoaukeamat minimaalisina, minkä vuoksi myös sivunumerot on poistettu otsikkoaukeamalta. On myös tyypillistä, että runokirjan ulkoasu jätetään suunnitteluelementeiltään melko minimaaliseksi, mikäli siihen sisältyy kuvitusta tai kuvia, jotta ylimääräiset elementit eivät häiritse kokonaisuutta (Olympiou 2023).

Kappaleenvaihto-otsikot on kirjoitettu versaaleilla, kuten kaikki muutkin otsikot. Otsikon pistekoko on 24, ja se on sommiteltu aukeamalle vaakaviivojen mukaan. Pistekoko tekee selvän eron runojen otsikoihin olematta kuitenkaan liian iso. Kappaleotsikoihin on tehty myös pientä välistystä kirjainvälien harventamiseksi (kuva 15). Kuvassa 15 ylemmässä tekstissä on itse määritetty välistys jokaisen kirjaimen välillä ja alemmaa ei ole välistetty ollenkaan. Vaikka välistys on pieni, on ylempi teksti silti miellyttävämmän näköinen ja helpompi lukea.

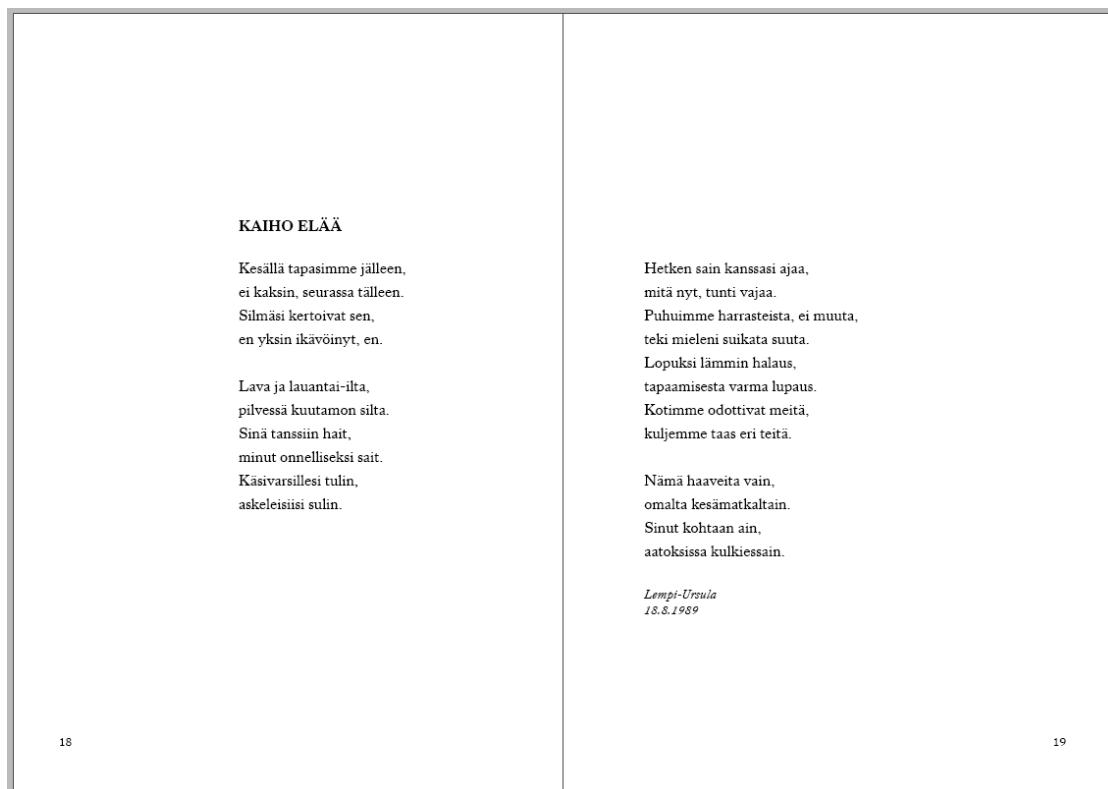
RUNOJA & RISTISANOJA

RUNOJA & RISTISANOJA

Kuva 15. Välistetty ja välistämätön otsikko

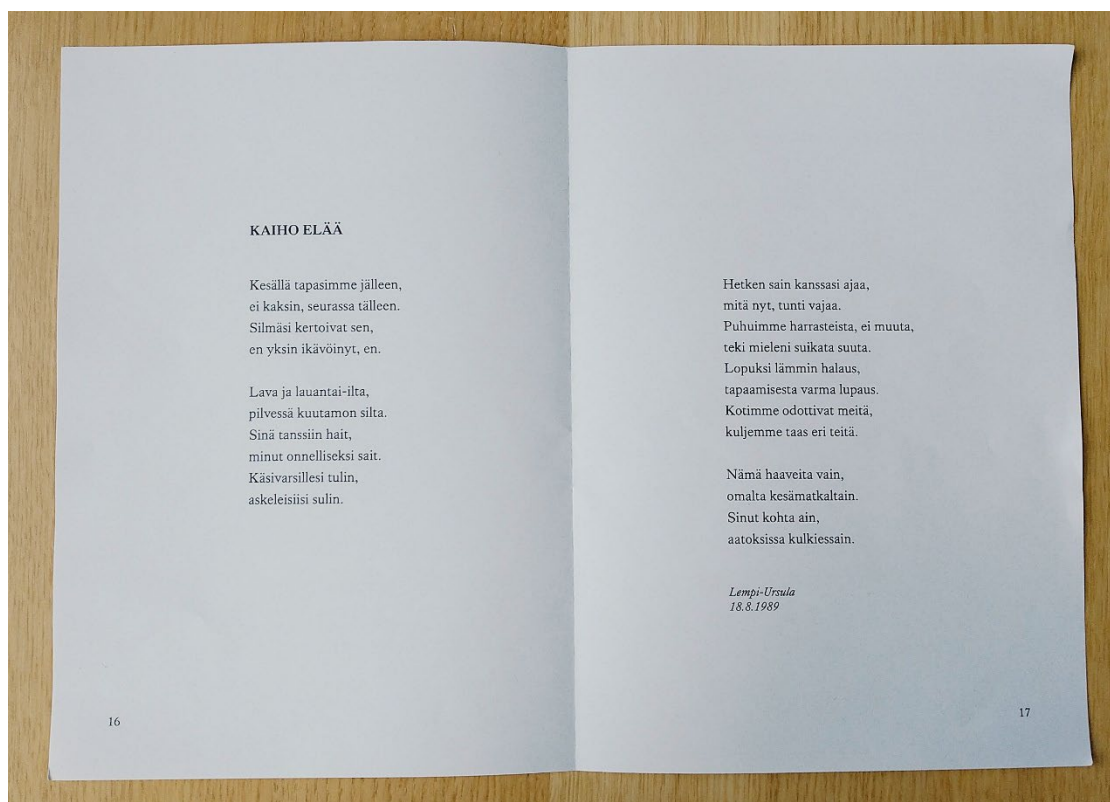
Otsikkojen välistämisen olen tehnyt käyttäen klassista harventamista. Klassista harvennusta käytetään joskus tyylikeinona silloin, kun otsikko on kirjoitettu päätteellisellä kirjaintyyppillä versaalein, ja harvennus on yleensä noin 10 % pistekoosta (Itkonen 2019, s. 109–110). Harventamisella varmistan, että sanat ovat selvemmin luettavissa, ja etteivät kirjainten päätteet mene päällekkäin tai osu toisiinsa. Vertailemissani runokirjoissa *Hyppää vaan!* (2023) -teoksessa on myös käytetty klassista harventamista sen kappaleotsikoissa.

Seuraava luonnosvaihe oli taittaa kokonainen aukeama (kuva 16, s. 28). Runon nimen erotin leipätekstistä siten, että se on kirjoitettu versaalein ja lihavoitu. Osaan runoista tulee myös allekirjoitus ja päiväys, mitkä olen erottanut leipätekstistä kursivoimalla sen. Leikkaus tekee myös tekstistä pienemmän näköistä, joka auttaa allekirjoitusta erottumaan leipätekstistä.

Kuva 16. Esimerkki runokirjan aukeamasta

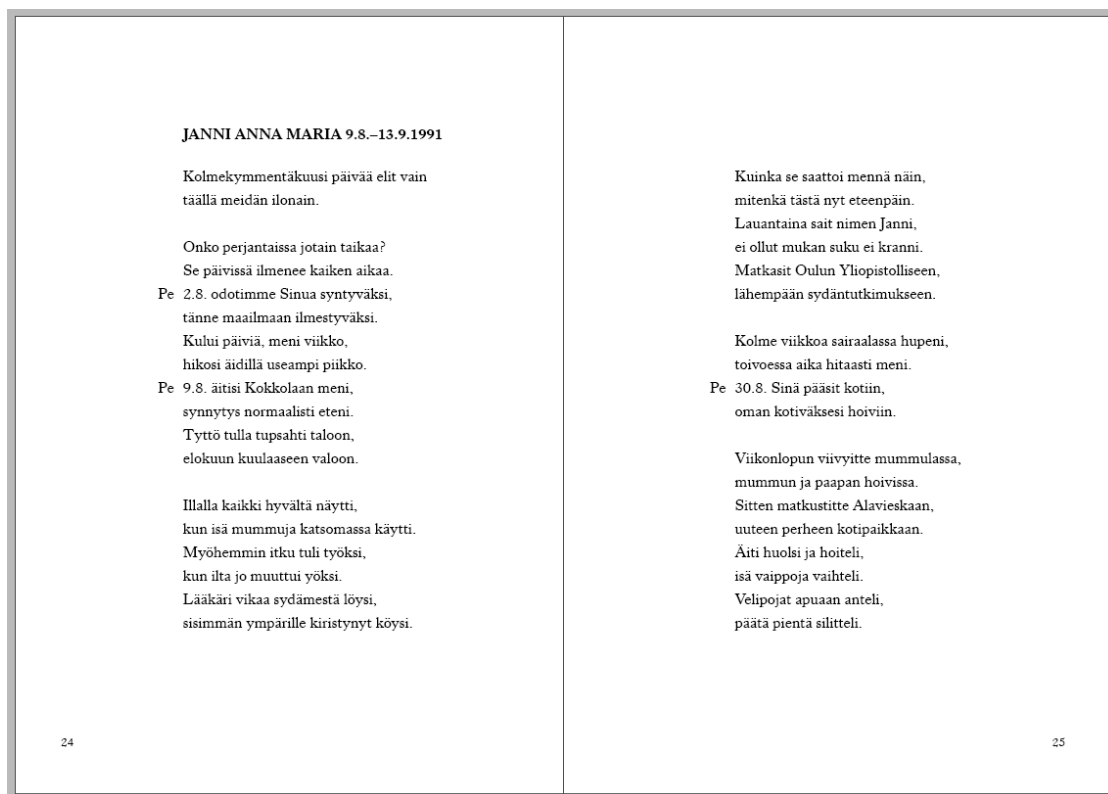
Sommittelemani runo on liian pitkä mahtuakseen yhdelle sivulle. Asettelin vasemman sivun tekstin lähemmäs keskustaa enkä vasempaan reunaan, jotta se olisi lähempänä oikean sivun tekstiä, ja lukija ymmärtäisi paremmin kyseessä olevan yksi runo kahdella sivulla, eikä kaksi erillistä runoa. Lisäksi allekirjoitus toisella sivulla runon jälkeen vahvistaa tätä. Testitulostuksen perusteella tämä asettelu ei kuitenkaan näyttänyt hyvältä, joten kokeilin sommitella runon uudelleen muutamalla eri tapaa. Parhaaksi taitoksi valikoitui pitää vasen sivu samanlaisena, mutta siirtää oikean sivun tekstit keskemälle sivua (kuva 17, s. 29).

Kuva 17. Kaiho elää -runon testituloste

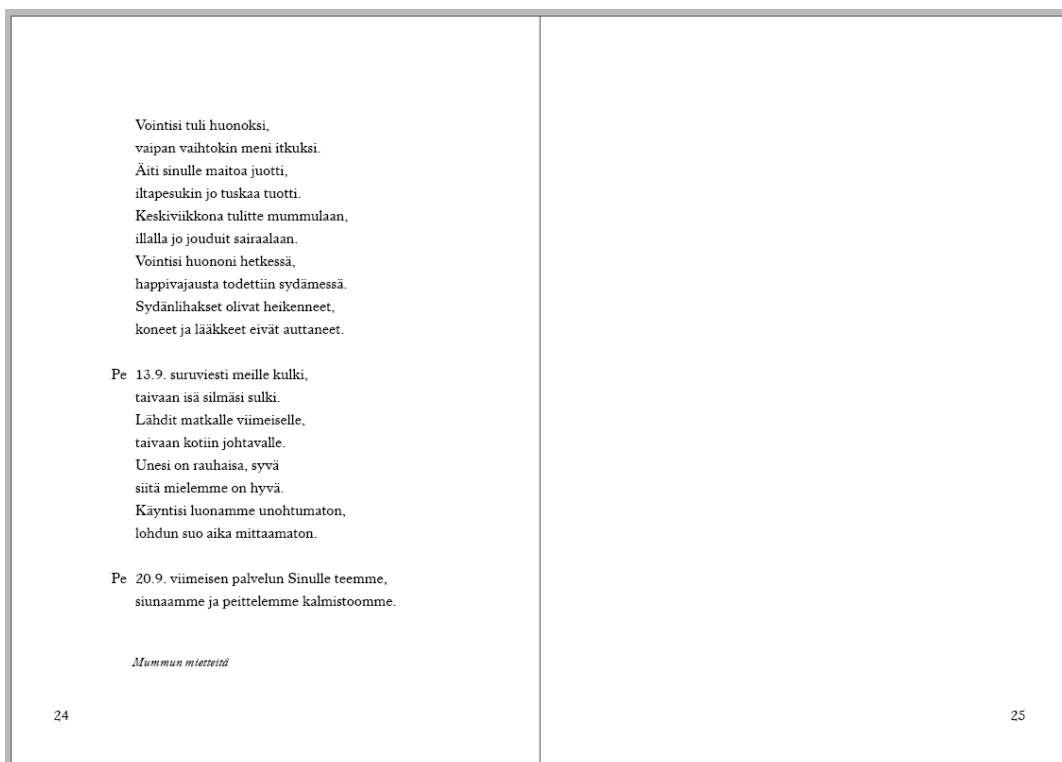
Muutoksen jälkeen tekstin sommittelu aukeamalla näyttää tasapainoisemmalta, kun molempien runojen ympärille jää saman verran tyhjää tilaa. Lukija silti ymmärtää runon olevan sama molemmilla sivuilla, kun lukijalle tehdään selväksi runokirjan muiden runojen myötä, että runot alkavat otsikolla ja loppuvat allekirjoitukseen. Myös vertaispalautteen mielestä tämä sommittelu näytti parhaimmalta. Testitulosteessa runon otsikko kuitenkin jää hieman irralliseksi runotekstistä, ja sen sijoittelu näyttää kuvassa 16 (s. 28) paremmalta.

Yhdelle aukeamalle sopii kaksi runoa, jos runot ovat tarpeeksi lyhyitä. Osa runoista on niin pitkiä, että ne jakautuvat useammalle aukeamalle. Pidempien runojen kanssa noudatan asiakkaani säejakoa mutta joudun luottamaan omaan harkintaani siinä, miten jaan ne sivuille tasapainoisesti. Kuvan 18 (s. 30, liite 1) runo on yksi harvoista runoista, joissa on vasemmasta tasauksesta poikkeavaa leipätekstiä.

Kuva 18. Asiakkaan runo Janni Anna Maria, ensimmäinen aukeama

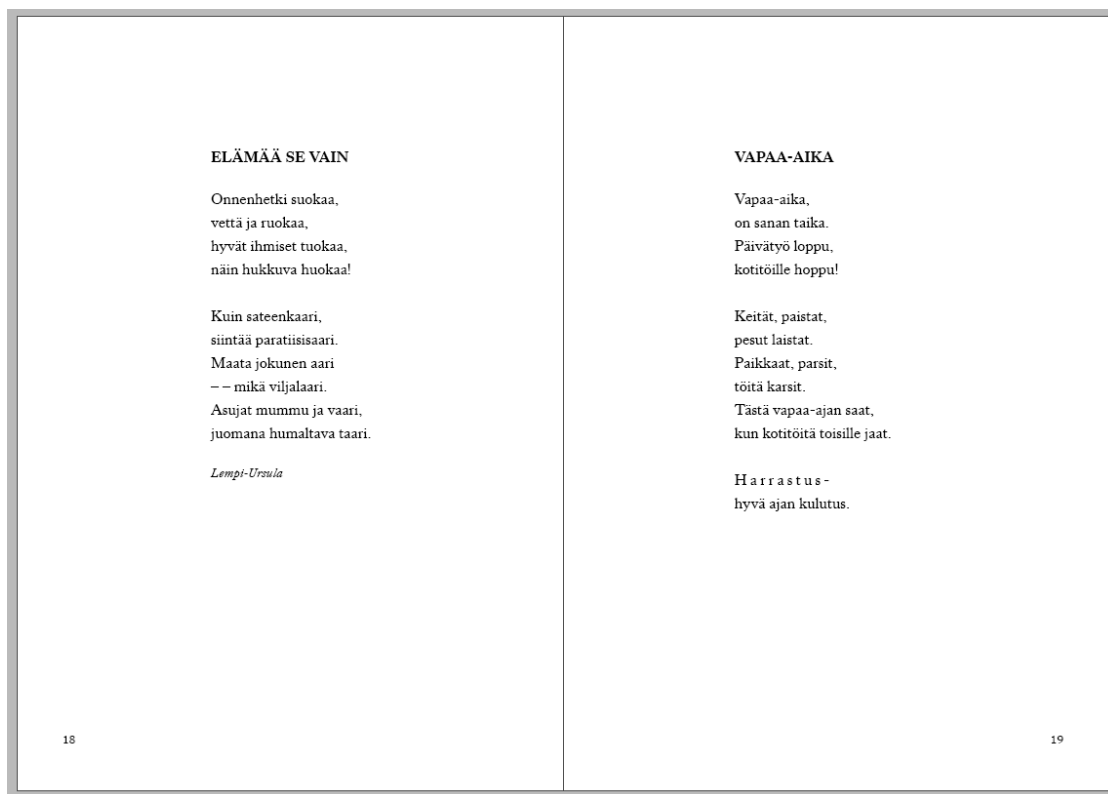
Runo kertoo menehtyneestä lapsenlapsesta, ja moni surullinen asia on tapahtunut perjantaina, minkä vuoksi lyhenne perjantaista on nostettu esiin sivulle leipätekstistä. Se rikkoo vasemman reunan tasaisuuden, yhtä lailla kuin runon tapahtumat rikkoivat runoilijan arkea. Runo myös jakautuu kahdelle aukeamalle, yhteensä kolmelle sivulle (kuva 19, s. 31, liite 1).

Kuva 19. Asiakkaan runo Janni Anna Maria, toinen aukeama

Joudun graafikkona tekemään päätöksen, laitanko tyhjälle sivulle toisen runon, teenkö siihen kuvituksen vai jätänkö tässä tapauksessa tyhjäksi, jotta surullisen lopun saanut runo saa oman tilansa. Runo poikkeaa muista myös siten, että sitä ei ole allekirjoitettu asiakkaan taiteilijanimellä eikä omalla nimellä, vaan runon lopussa lukee mummun mietteitä.

Asiakkaani on kirjoittanut yhdelle sivulle mahtuvia runoja kaikista vähiten. Viimeisenä sommittelukokeiluna oli sommitella kaksi lyhyttä runoa yhdelle aukeamalle (kuva 20, s. 32). Toista runoa ei ole allekirjoitettu ollenkaan, mutta sillä on otsikko, joten lukija erottaa selkeästi, että aukeamalla on kaksi erillistä runoa.

Kuva 20. Kaksi runoa yhdellä aukeamalla

Kuvan 20 (liite 2) oikean sivun runo on hauska esimerkki siitä, miten runojen leipätekstissä voi leikitellä esimerkiksi kirjainvälistyksellä. Välistys on asiakkaan tekemä, kuten on kaikki muutkin runoteksteissä ilmenevät tekstin ominaisuudet. Runot on aseteltu lähemmäs ylälaitaa, sillä molemmat runot ovat tarpeeksi lyhyitä, että niiden alle mahtuisi tekemään kuvituksen runon yhteyteen. Mikäli aukeamalle lisää kuvituksen, lopullinen asettelu voi kuitenkin vielä muuttua.

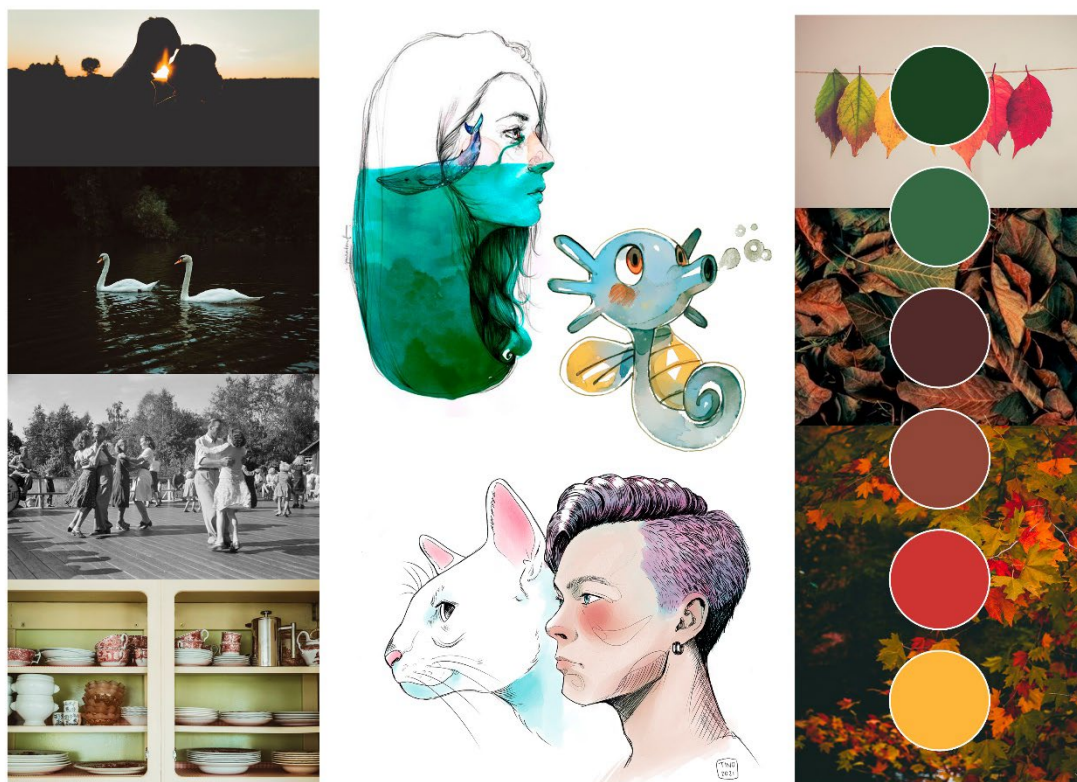
6 RUNOKIRJAN KUVITUKSET

Keskustelin asiakkaani kanssa, millaista kuvitusta hän haluaisi runokirjassaan nähdä. Hän toivoi, että kuvitus olisi enemmän tulkitsevaa kuin abstraktia, ja että kuvitusta käytettäisiin harkinnanvaraisesti tehokeinoina, eikä täytettäisi jokaista sivua niillä. Väreiksi hän toivoi vihreän, ruskean ja keltaisen sävyjä, mutta mukana saa olla myös hieman punaista, mikäli se sopii kuvitukseen. Vihreä, ruskea ja keltainen ovat luonnonläheisiä värejä, ja niistä saa rakennet-

tua harmonisen paletin, jossa punainen toimii korostevärinä. Sattumalta asiakkaani toivoma värimaailma vastaa kahden vertaillussa mukana olleen runokirjan kansikuvaa värimaailmaltaan.

6.1 Mood board

Asiakkaani toiveiden perusteella lähdin kokoamaan mood boardia, joka vastaisi runokirjan kuvitustyyliä, ilmettä ja värimaailmaa (kuva 21). Mood boardissa on kuvituksia, jotka inspiroivat tyyliään ja valokuvia, joiden värimaailma on auttanut luomaan väripaletin. Koska runoissa on niin monta eri teemaa, on mahdoton tehdä yhtä mood boardia, joka sopii kaikkien runojen tunnelmaan, minkä vuoksi kuvan 21 mood board on luotu runokirjan kappaleelle Armaani. Vaikka tunnelma vaihtuu runojen mukaan, kuvitustyyli ja väripaletti tulevat pysymään yhtenäisinä läpi koko runokirjan.

Kuva 21. Mood board

Asiakkaani rakkausrunoissa on sekä iloa että haikeutta, ja ne kuvastavat elettyä elämää. Valitsin iloiseen tunnelmaan lavatanssikuvan ja haikeaan tunnelmaan toisiaan syleilevät ihmishahmot. Astiasto kuvaa rakkauden arkistumista,

kun on jo eletty yhdessä pidempään, ja joutsenet myös viittaavat pitkään yhdessä kuljettuun elämään. Asiakkaan toivomasta väripaletista syntyi mielikuvasyysmetsästä, joten väripalettiin valikoitui hillityt ja maanläheiset värit. Otin väripalettiin kaksi vihreää ja kaksi ruskeaa sekä yhden keltaisen ja yhden punaisen sävy. Vihreää ja ruskeaa on enemmän, sillä ne kaksi väriä ovat asiakkaani suosikkeja. Vihreät taittavat enemmän keltaiseen kuin siniseen, ja keltainen ja punainen enemmän ruskeaan, jotta väripaletti pysyy harmonisena.

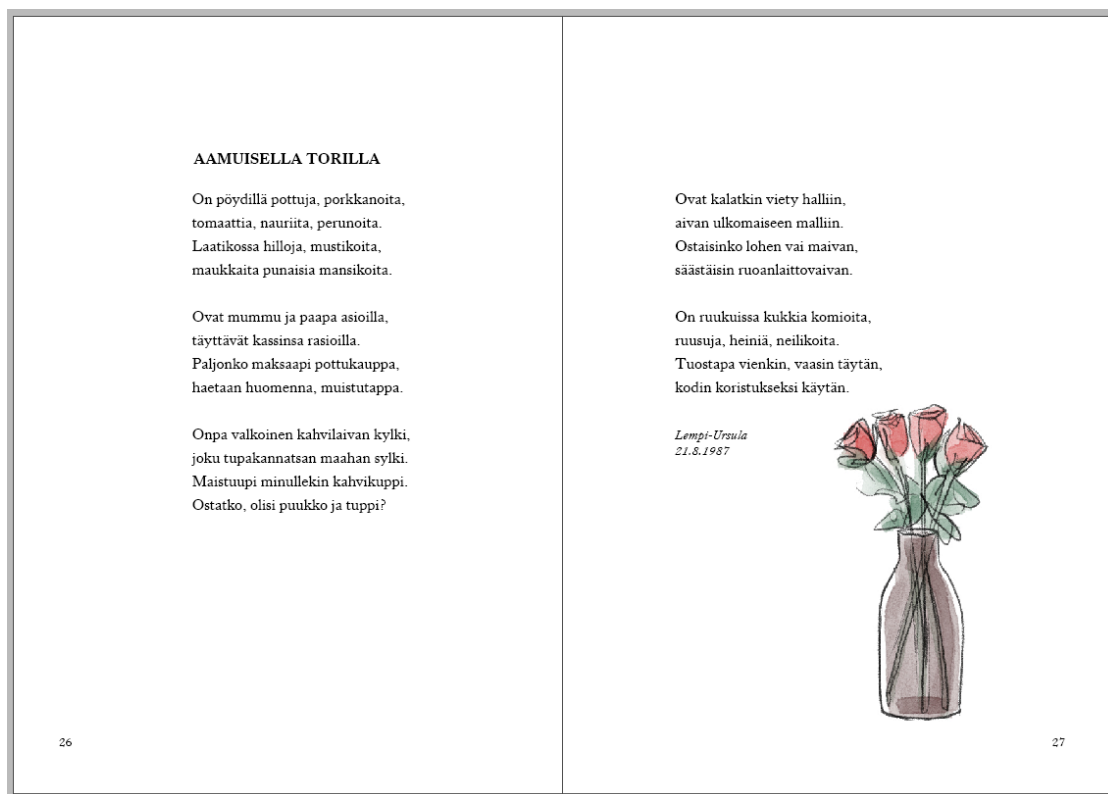
6.2 Kuvitukset

Yksi kuvitustyyleistäni on tehdä digitaalista vesiväriä ääri viivoilla, ja koen sen kuvitustyyleistäni sopivimmaksi tähän runokirjaan. Vastaavanlaista kuvitustyyliä esiintyy myös muissa runokirjoissa. Kuvitukset on suunniteltu sopimaan runojen kontekstiin ja tunnelmaan, sillä asiakas pyysi nimenomaan tulkitsevia kuvituksia. Tein muutamia luonnoksia kokeillakseni tyyliä ja väripalettia, jotta näen, miten saan ne toimimaan yhdessä (kuva 22).

Kuva 22. Kuvitusluonnoksia ja väripalettitestailua

Luonnokset on tehty runojen teemojen pohjalta sillä ajatuksella, että ne voi tarvittaessa viimeistellä valmiiksi kuvituksiksi runokirjaan. Ruusumalja on luonnosteltu runon pohjalta, jossa mainitaan komeita ruusuja ruukuissa. Kokeilin sommitella luonnoksen kuvan 23 runon yhteyteen.

Kuva 23. Luonnos sommiteltuna aukeamalle

Kuvitus toimii suhteessa tekstiin, kun ruusujen muodostama kaari mukaillee runon liehureunan muodostamaa kaarta. Kuvitukset poikkeavat asettelultaan tekstistä siten, että ne voivat tarvittaessa mennä marginaaleista hieman yli, jotta niiden sommittelusta ei tule liian jäykkää. Pyrin kuitenkin jättämään reunoille paljon tyhjää tilaa, jotta kokonaisuus pysyy yhtenäisenä.

Olin alun perin ajatellut nimiösivulle kuvitusta kangaspuista, mutta päädyinkin tekemään kuvituksen itse kankurista työnteossa ajatuksissaan (kuva 24, s. 36, liite 3). Kankurilla on silmät kiinni ja hän hymyilee, selkeästi nauttien sekä tekemisestään että mielessä syntyvistä mietteistään. Kuvitus kuvastaa mielestäni otsikkoa paremmin, ja ihmishahmo on myös lähestyttävämpi kuvitus kuin pelkät kangaspuut.

Kuva 24. Nimiösivu kuvituksen kanssa

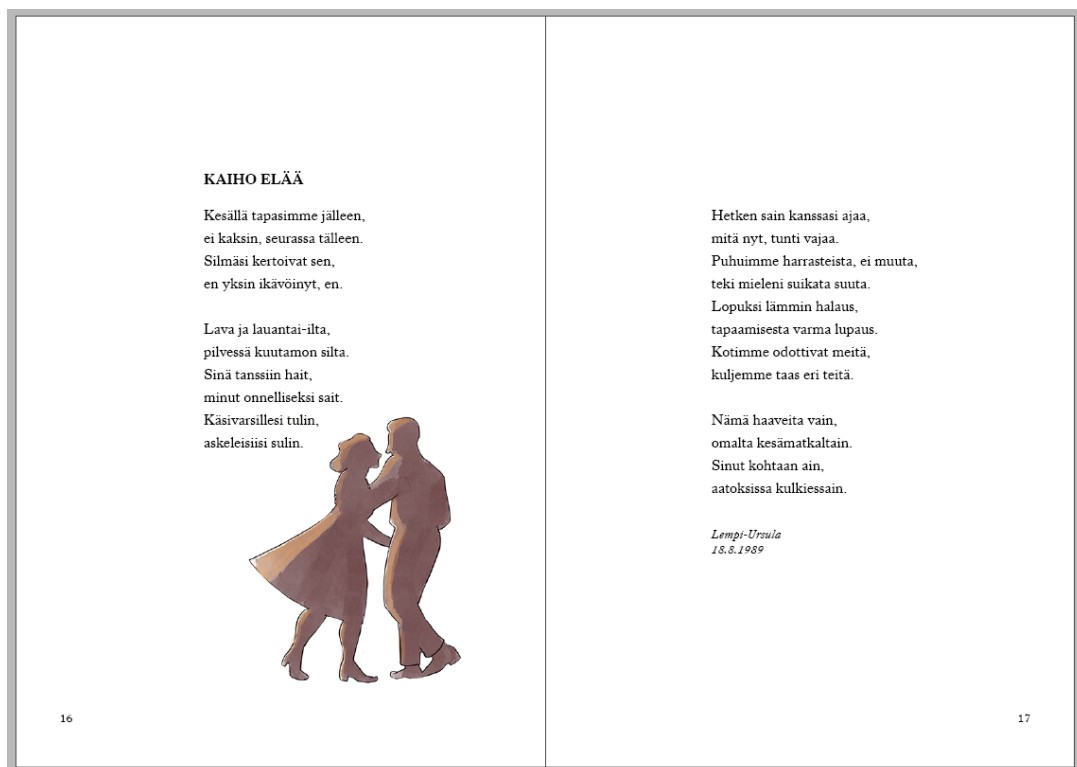
Vasemman sivun kuvitus on viimeistely versio kuvan 22 (s. 34) luonnoksesta ja koko aukeama on viimeistely versio kuvan 13 (s. 25) aukeamaluonnoksesta. Hahmossa on käytetty kuvaa asiakkaasta mallina, jotta hänestä tulee näköinen, vaikka kuvitustyyli onkin enemmän tyyliteltyä kuin realistista. Kuvituksen lisäksi olen päivittänyt nimiösivulle kirjan nimen typografian ja alkusanat. Alkusanat on sommiteltu alkamaan samalta korkeudelta kuin kirjan nimen pienaakkoset.

Otin kuvitettavaksi runon nimeltä Kaiho elää, joka esiintyy myös kuvassa 17 (s. 29). Valikoin runosta kuvitettavaksi kohdan, jossa puhutaan lavatansseista. Tein kaksi luonnosta eri tunnelmalla ja kokeilemalla erilaista kuvan rajausta (kuva 25, s. 37), ja kokeiltuani niitä runon kanssa yhdessä sommiteltuna lähdin jatkotyöstämään vasemmanpuoleista kuvitusta.

Kuva 25. Kuvitusluonnoksia Kaiho elää -runolle

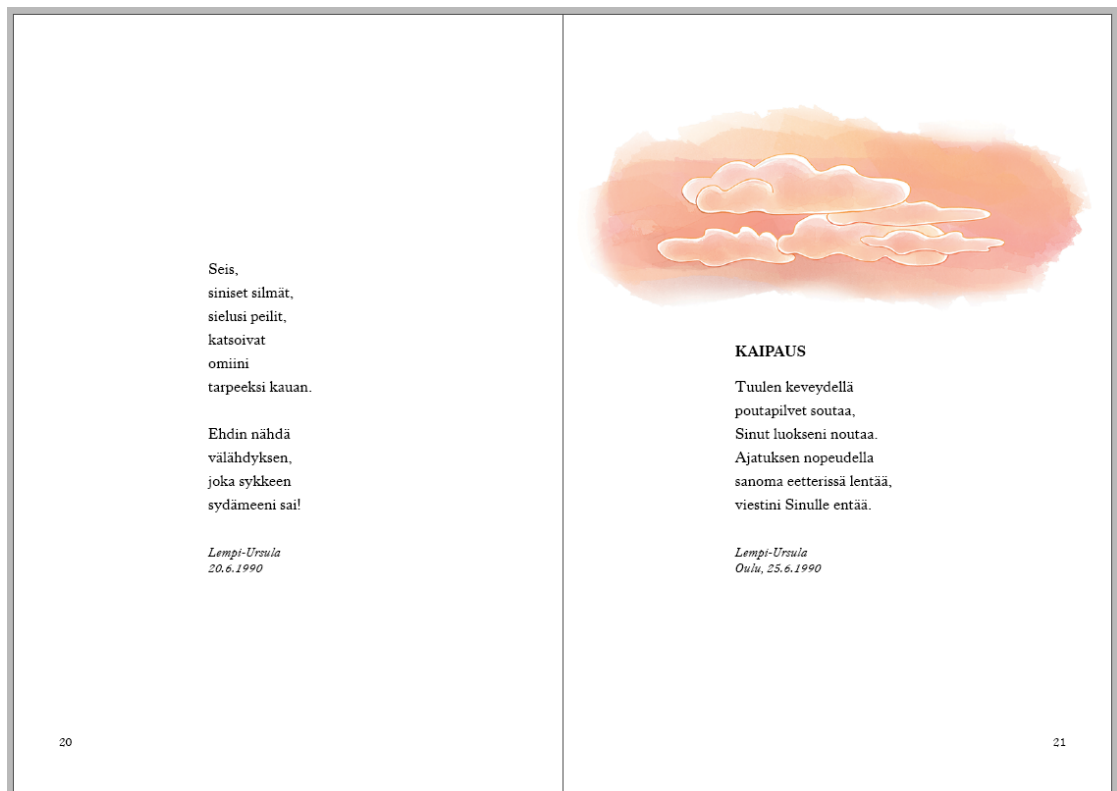
Vasemmanpuoleisessa kuvituksessa on mielestäni enemmän runon henkeä ja tunnetta mukana verrattuna oikeanpuoleiseen luonnokseen. Oikeanpuoleisessa kuvassa on menevyyttä eikä niinkään kaihoa, ja koska ihmisfiguurien kasvoja ei näe, siitä jää vastaavanlainen tunne puuttumaan. Viimeistelin vasemmanpuoleisen kuvan ja sommittelin valmiin kuvituksen runon yhteyteen (kuva 26, liite 4).

Kuva 26. Kaiho elää kuvitettuna

Jätin hahmot tarkoituksella silueteiksi, jotta näyttää, että hahmot aivan kuin sulautuisivat yhteen. Vaikka hahmoilla ei ole kasvopiirteitä, ymmärtää silti hahmojen katselevan toisiaan silmiin. Käänsin lopullisen kuvituksen myös vaakatasossa ympäri, minkä jälkeen naishahmon hiukset muotoilevat runojen säikeitä.

Runoon nimeltä Kaipaus kuvitin pilvet ilta-auringossa (kuva 27, liite 5) lipumassa kohti sivun laitaa, sillä runossa puhutaan poutapilvistä, jotka liikkuvat tuulen mukana. Kokeilin tässä kuvituksessa värillistä ääriviivaa mustan sijaan.

Kuva 27. Runo nimeltä Kaipaus kuvitettuna

Värillisen ääriviivan kanssa kuvituksesta tulee tunnelmaltaan kevyt, joka sopii kuvamaailmaan ja runon tunnelmaan paremmin kuin raskas musta ääriviiva. Värillisen ääriviivan lisäksi kokeilin kuvitusta taustavärin kanssa, sillä sellaisenaan pilvet tuntuivat liian irrallisilta. Jätin taustavärin myös pilvimäiseksi muodoksi tarkan rajauksen sijaan, jotta kuvituksen keveys säilyy.

Viimeistelin lopuksi kuvan 23 (s. 35) luonnoksen ja tein testitulokseen nähdäkseeni, miltä kuvitus näyttää tulostettuna ja miten värit toistuvat paperilla verrattuna tietokoneen näyttöön (kuva 28, liite 6). Kaikki runokirjaan tulevat kuvat ovat CMYK-väriprofiilissa, joten tulostuksen pitäisi näyttää värit todenmukaisesti.

Kuva 28. Testituloste runosta Aamuisella torilla

Väripaletti näyttää myös tulostettuna hyvältä, ja vastaa sitä, miltä värit näyttävät tietokoneen ruudulla, joten pystyn jatkamaan kuvittamista ilman, että minun tarvitsee huolehtia siitä, tuleeeko tulostus vaikuttamaan negatiivisesti kuvitusten väreihin.

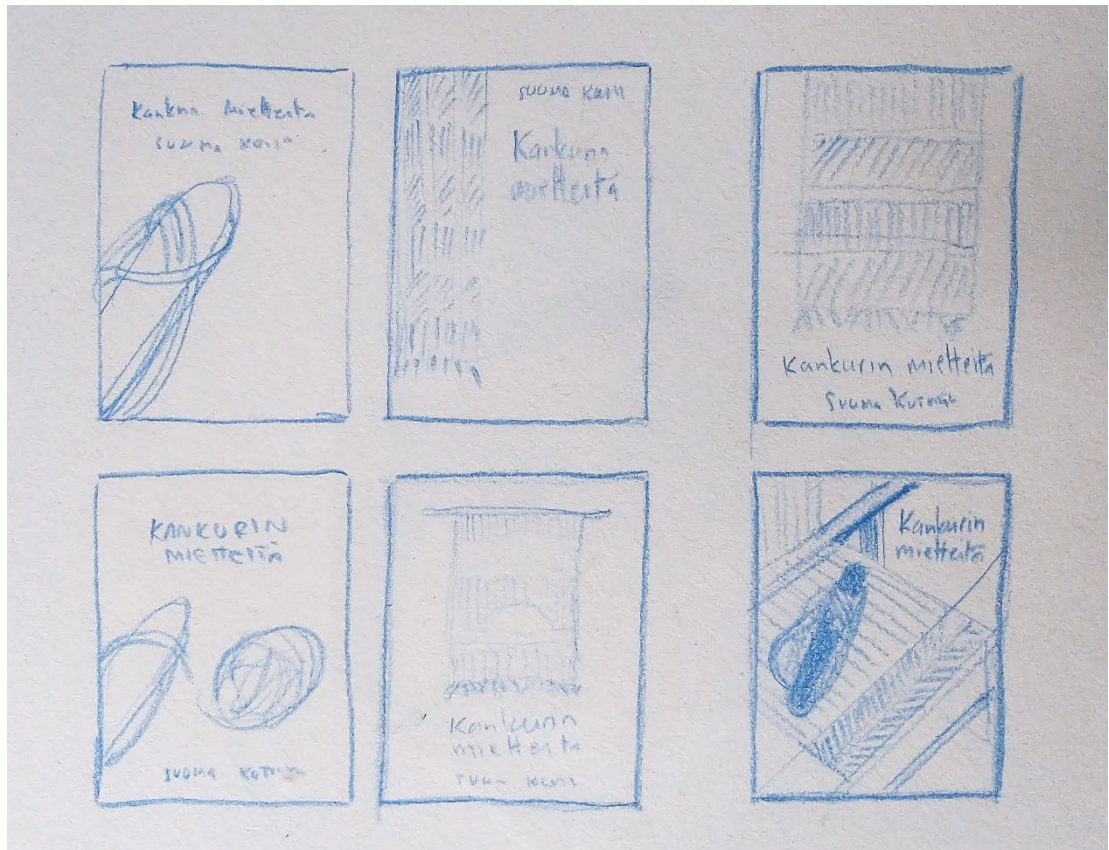
6.3 Kannen suunnittelu

Asiakas toivoi kansikuvaksi valokuvaa eräästä hänen kutomastaan matosta. Valokuva tosin oli todella huonolaatuinen ja huonosti valaistu, ja sen lisäksi tulostettuna kopiopaperille, ja kuvan skannaaminen olisi tehnyt siitä vielä huonompilaatuisen. Lisäksi valokuva on muodoltaan vaakasuuntainen ja A5-pa-

perin kokoinen, mikä tekisi siitä haastavan sommitella pystysuuntaisen A5-koisen kirjan kanteen. Tämän vuoksi tulen tarjoamaan asiakkaalle kuvitusta kansikuvaksi.

Kun lähtee suunnittelemaan kirjan kantta, pitää tietää mitä kaikkea kirjan kannen tulee sisältää. Ensisijaisesti kirjan kannessa tulee näkyä sekä kirjan että kirjailijan nimi. Yleensä myös kirjan takakansissa ja selässä on jokin tekstielementti. Kirjan kannen kuvitus voi olla mitä vain pelkästä typografiasta kuvituskuviin, ja sen tulisi noudattaa kirjan genren piirteitä. Kirjan kansia käytetään lähtökohtaisesti kirjan markkinointiin, minkä vuoksi kansien pitää myös kertoa kirjasta jotain. (Golombek 2016.) Asiakkaani runokirja ei kuitenkaan ole tulossa myyntiin vaan se menee yksityiskäyttöön hänelle itselle sekä muutamalle läheiselle. Sen vuoksi runokirjan kannen ei tarvitse olla kaupallisessa mielessä suunniteltu vaan riittää, että se on asiakkaalle mieluisa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kantta tulisi suunnitella huolella ja ammattitaidolla.

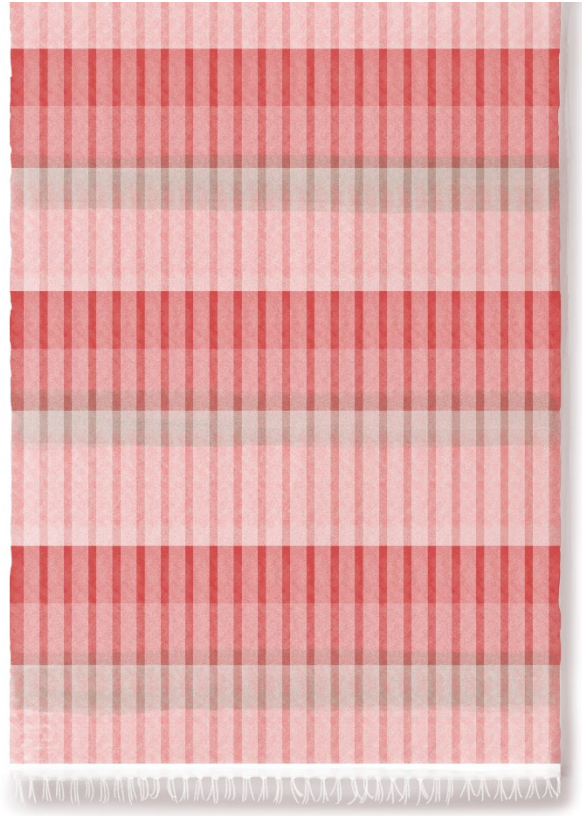
Aloitin kansikuvan kuvituksen luonnostelemalla kuvitus- ja sommitteluideoita paperille lyijykynällä (kuva 29, s. 41). Luonnostelin vain etukannen, sillä takakanteen ei ole tulossa lainkaan tekstiä, ja kirjan selkään tulee vain kirjan ja runoilijan nimet. Vertailluissa runokirjoissa Lapset vetten päällä (1992) -teoksen takakansi oli myös toteutettu ilman tekstiä. Luonnoksiin on otettu inspiraatio asiakkaan kutomista matoista ja ryijyistä sekä kangaspuista ja kankaankutomisesta yleisesti.

Kuva 29. Luonnoksia kansikuvasta

Päädyn valitsemaan jatkotyöstettäväksi yhden mattoluonnoksista, sillä se vastaa asiakkaan alkuperäistä toivetta eniten. Kuvituksen värimaailma tulee suoraan asiakkaan alkuperäisestä valokuvatoiveesta, joka myös vastaa runokirjan yleistä väripalettia. Kansikuvan kuvitustyyli on tehty vesivärimäisellä väriyksellä sisäsivujen kuvitusten mukaan, mutta ilman ääri viivoja.

Työskentelin väripaletin punaisen kanssa kerrostamalla sitä päällekkäin kuin vesiväriä, jotta sain punaisen eri valööriasteita kuvitukseen. Seassa on myös hiukan vihreää luomassa kontrastia. Kuvituksen työstämisessä haastavinta oli saada mattoon räsymatoille tyypillistä tekstuuria, jottei kuvitus näyttäisi liian muoviselta. Asiakkaan valokuvassa matossa on valkoiset pystyviivat, mutta kuvituksessa ne näyttivät liian sekavilta ja peittivät maton tekstuuriin alleen (kuva 30, s. 42), joten päätin jättää ne lopullisesta versiosta pois.

Kuva 30. Kansikuvituksen välivaihe raitojen kanssa

Jatkoin työstämistä ilman valkoisia pystyraitoja, ja kuvitus alkoi näyttää paljon paremmalta. Asiakkaani on kutonut monia punaisia mattoa myös ilman pystyviivoja, joten kuvitus silti vastaa hänen käsitöitään. Olin alun perin laittanut valon tulemaan maton vasemmalta puolelta, mutta vaihdoin lopulliseen kuvitukseen (kuva 31, s. 43) valon tulemaan oikealta, eli siitä suunnasta, minne lukija on seuraavaksi menossa. Valo ohjaa ja kutsuu lukijaa avaamaan kirjan.

Kuva 31. Valmis kansikuvitus typografian kanssa

Kuvituksen valmistuttua sommittelin kanteen myös kirjan ja runoilijan nimet (liite 7). Kannen kirjaintyypiksi valitsin Beldan extra light –leikkauksen kursivointuna. Beldan kirjainmuotoilu on kaunista, etenkin versaali k-kirjaimen pidentetty jalka. Kirjainten muotokieli on aaltomaista ja kirjainten kaarista tulee mieleen langat, mikä sopii kirjan nimeen ja kannen kuvitukseen. Tekijän nimi on kirjoitettu Beldan regular-leikkauksella pienversaalein. Kirjainväliä on harvennettu, sillä pienversaalit näyttävät paremmilta, jos niitä välistää hieman (Itkonen 2019, 138). Pienversaaleilla kirjoitettu nimi tekee selkeän visuaalisen eron nimen ja tekijän välille. Kun kuvitus ja typografia olivat valmiit, tein kirjasta mock upin, eli mallinnuksen valmiista kansista (kuva 32, s 44).

Kuva 32. Kannen mock up

Kuvitus näyttää mock upissa hyvin toimivalta, sillä matto näyttää aivan kuin se roikkuisi kirjan kannen yli, ja että toisen puolen mattoa löytää sisäkannesta. Tästä sainkin idean, että tulen valmiiseen kirjaan kuvittamaan sisäkanteen maton toisen puolen. Tein kanteen keskitetyn sommittelun, sillä se oli vertailun perusteella tyypillisin tapa sommitella elementit kanteen. Kirjan nimi toimii mielestäni paremmin kahdella kuin yhdellä rivillä, sillä kahdella rivillä se täyttää tilaa paremmin ja jättää kuvituksen kannen leveimmäksi elementiksi. Kirjan selän paksuus ei vastaa lopullista paksuuttaan mock upissa, sillä sitä on hankala arvioida, kun runokirjan lopullinen sivumäärä ei ole vielä tiedossa.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Kun laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan, tutkijan pitää tarkastella kriittisesti omia valintojaan, jotka vaikuttavat siihen, miten tutkimus kulkee ja miten tulokset saadaan. Tutkijan on hyvä reflektoida omia valintojaan koko prosessin ajan, ja pohtia esimerkiksi miksi hän tekee tai jättää tekemättä jotain. Luotettavuuden arviointiin kuuluu myös prosessin dokumentointi, jonka avulla tutkimuksen etenemistä voidaan tarkastella vaihe vaiheelta. On myös

hyvä tiedostaa, että laadullinen tutkimus ei takaa täysin luotettavaa tietoa, koska tutkimus tehdään tutkijan omista lähtökohdista, ja sama aihe toisen tutkijan käsissä voisi näyttää toisenlaiselta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, luku 3.3.3.)

Tutkimuksessa on käytetty paljon eri ammattilaisten tekemää kirjallisuutta lähteenä. Vaikka osa lähteistäni on 1990- tai 2000-luvulta, esimerkiksi typografiassa on monia sääntöjä ja lainalaisuuksia, jotka on todettu hyväksi jo kymmeniä vuosia sitten. Informaatio eri kirjojen välillä on ollut yhtenäistä, joten sitä voi pitää paikkaansa pitävänä. Graafiseen muotoiluun liittyvät verkkolähteet on valittu sen perusteella, että lähteet ovat vähintään 2010-luvulta, ja että niitä on ollut tekemässä ammattilaisgraafikko, joka ymmärtää omaa alaansa. Lisäksi yhtenä lähteenä on tohtorin tutkintoon liittyvä tutkimusartikkeli runokirjallisuuden typografiasta. Artikkelin on kuitenkin vuodelta 2006, joten se ei välttämättä enää sisällä ajantasaisinta tietoa. Lähteet ovat olleet sekä suomen- että englanninkielisiä, joka tarkoittaa, että informaatiota on ollut laajemmin saatavilla kuin jos olisin käyttänyt vaikkapa vain suomenkielisiä lähteitä.

Runokirjojen vertailu on tehty täysin omiin havaintoihini perustuen ja melko pienellä otannalla, joten mitään tieteellistä pohjaa sille ei ole. Havaintojen taustalla on kuitenkin oma ammattitaitoni ja ymmärrys esimerkiksi taitosta ja typografiasta, joten tulokset eivät ole täysin epäluotettaviakaan. Lisäksi olen keskustellut aiheesta muiden graafikoiden kanssa, joilta olen saanut lisää hyviä näkökulmia runokirjojen tutkimiseen. Valitsin myös vertailuuni kirjoja eri vuosikymmeniltä, jotta sain kattavamman ymmärryksen, millaisia runokirjat ovat sekä olleet että ovat nyt.

Olen yleensä kokenut mood boardin hyväksi menetelmäksi, kun suunnittelen tuotteen tai julkaisun ilmettä, kuvamaailmaa ja värejä. Tässä työssä en kuitenkaan kokenut saavani siitä suuresti hyötyä, vaan tuntui, että mood board ennemminkin rajoitti kuin inspiroi. Koska runokirjassa on niin monta eri teemaa, tunnelman rajaaminen oli haastavaa, ja rajaaminen vain yhteen aihepiiriin tuntui puutteelliselta ratkaisulta, kun kuitenkin esittelen kuvituksia muistakin aihepiireistä.

Produktion dokumentointi on tehty ottamalla sekä kuvakaappauksia työvaiheista että valokuvia testitulosteista. Olen pyrkinyt dokumentoimaan työtäni mahdollisimman tarkasti eri vaiheista, ja mikäli olen saanut produktion aikana uusia oivalluksia, olen myös dokumentoinut päivitetyt ja parannellut osa-alueet. Kuvituksista olisin voinut ottaa enemmänkin välivaiheita, mutta uppoudun aina niin vahvasti kuvituksen tekemiseen, että välikuvien ottaminen yksinkertaisesti unohtuu.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Päätutkimuskysymys opinnäytetyössäni oli *“Miten suunnitella ja taittaa kuvitusta sisältävä runokirja?”*, ja sain kysymykseen mielestäni hyvin vastattua. Runokirjaa suunnitellessa pitää olla ymmärrys siitä, miksi runot asetellaan niin kuin ne asetellaan, ja miksi runokirjat näyttävät usein keskenään niin samantaisilta. Runokirjan suunnittelijalla pitää olla myös ymmärrystä typografiasta ja sen lainalaisuuksista, jotta kirjaa on miellyttävää lukea.

Graafikon tulee ymmärtää, että runoilija on se, joka määrää tekstin asettelusta siinä mielessä, että runoilijan asettamat säejaot, sisennykset, ynnä muut tekstin ulkoasuun vaikuttavat tekijät tulee taittaa sellaisenaan kuin runoilija on ne paperille kirjoittanut. Mikäli runokirjaan tehdään kuvitusta, pitää varmistaa runoilijalta ensinnäkin haluaako hän edes kuvitusta runokirjaan, ja lisäksi, että millaista hän haluaa kuvituksen olevan. Jos runoilija ilmaisee, että hän ei ehdottomasti halua kuvitusta, on silloin todella loukkaavaa runoilijaa kohtaan läheteä kuvittamaan hänen runonsa.

Kunnollisen ohjeiston löytäminen runokirjan taittamiseen ei ollut helppoa, enkä siihen mitään suoraa opasta löytänytkään. Typografian oppaat, joita kävin läpi tutkimusosuuttani varten, eivät maininneet runokirjojen taittamisesta mitään, joten jouduin koostamaan ymmärryksen runokirjojen taittamisesta tutkimalla runokirjoja itsessään. Jos en olisi tehnyt tätä pohjatutkimusta runokirjoista, olisi suunnittelemani runokirja luultavasti näyttänyt hyvin erilaiselta. Löysin myös muutamia verkkolähteitä runokirjojen taittamisesta, jotka olivat graafikoiden kirjoittamia, ja jotka auttoivat kokonaiskuvan ymmärtämisessä.

Tutkimukseni toinen tarkentava alakysymys oli *“Millaista on runokirjan sommittelu ja typografia?”*, johon löysin vertailevan tutkimuksen avulla vastauksen. Vaikka runokirjojen taittamisessa onkin eroja esimerkiksi romaaniin verrattuna, ovat ne silti taitettu noudattaen suositeltuja typografisia ohjeita. Leipätekstien koot ovat suositusten mukaisia ja riviväli väljempää, kuten leveille marginaaleille sopii. Käytetyt kirjaintyypit ovat kaunokirjallisuudelle sopivaa päätteellistä kirjaintyyppiä. Ainoastaan rivin pituudet ovat lyhyempiä kuin yleisesti suositellaan, mutta runokirjallisuudessa ne jaetaan säkeiden mukaan, ja runokirjojen säkeet voivat olla lyhimmillään vain yhden sanan mittaisia.

Tekstien sommittelu aukeamille on yhtenäistä ja saman tyylistä vertailluissa runokirjoissa. Runot sommitellaan runoilijan oman käsikirjoituksen mukaan eikä esimerkiksi graafikon mieltymyksien mukaan. Runokirjoissa käytetään poikkeuksellisen paljon tyhjää tilaa sivuilla, joka johtuu siitä, että runoja sommitellaan aina vain yksi kerrallaan sivulle. Jokainen runo on oma tarinansa, eikä niitä siksi kannata laittaa kahta samalle sivulle. Valitsemisissäni runokirjoissa ei siis ollut mitään erityisen poikkeavaa tai sääntöjä rikkovaa taiton tai typografian suhteen, ja uskon, että tämänlainen runokirja on sellainen, jollaisen asiakkaanikin haluaa.

Toinen alakysymyksistäni oli *“Millainen kuvitus sopii runokirjaan?”*. Vertailemani runokirjat ovat enemmän poikkeuksellisia siinä mielessä, että niissä on kuvitusta, joka on vähemmän tavanomaisempaa runokirjalle. Runokirjallisuus on kirjallisuuden laji, joka todellakin haastaa kuvittajan. Kuvittajan täytyy olla tarkka, ettei hänen kuvituksensa vie liikaa huomiota tekstiltä, eikä toisaalta tulkitse tekstejä liikaa, ellei runoilija niin itse halua. Runojen tulkinta pitää kuitenkin jättää lukijalle tekstin varaan, eikä kuvituksen varaan. On myös täysin runoilijan päätettävissä, haluaako hän edes kuvitusta runojensa rinnalle, ja tätä toivetta tulisi kunnioittaa. Ei ole siis yhtä selkeää tapaa tehdä kuvituksia runokirjaan, vaan kuvitukset ovat aina sekä kirja- että runoilijakohtaisia.

9 POHDINTA

Oli mielenkiintoista tutustua suomalaisten runojen kuvitusten historiaan. Se avasi silmiä paremmin sille, miksi kuvitusta on niin vähäisesti runoudessa mutta myös yllätti, kuinka jopa vihamielisesti kaunokirjallisuuden kuvittamiseen suhtauduttiin ainakin 1900-luvulla. Sinänsä se on kuitenkin ymmärrettävää, että jotkut eivät halua kuvien vaikuttavan heidän tulkintaansa ja mielikuviansa tekstistä. Voin myös osittain samaistua tähän, sillä minulla on vahva visuaalinen mielikuvitus, ja jos sinne kerran jonkin vahvan mielikuvan saa, sitä on hankala lähteä enää muuttamaan.

Mistään kun ei varsinaisesti löytynyt ohjetta runokirjan taittamiselle, mietin vertailuanalyysiä tehdessä, että mistä on syntynyt tapa taittaa runokirjoja? Miksi runoja on vain yksi sivulla, ja miksi niille on päätetty antaa niin paljon tyhjää tilaa ympärille? Miten ne ovat ylipäättänsä päätyneet tuollaiseen kirjoitus- ja asettelumuotoon? Pacehon (2006) tutkimus runokirjallisuuden typografiasta sivuaa aihetta mutta ei täysin vastaa siihen, vaikka se vastaakin kysymyksen, miksi runokirjallisuuden taittamisesta löytyy niin vähän tietoa.

Runokirjan koostamisessa oman haasteensa aiheutti se, että opinnäytetyön aikana minulla ei välimatkan ja asiakkaalta puuttuvien verkkoyhteyksien vuoksi ollut mahdollista saada palautetta asiakkaalta, vaan olen työstänyt opinnäytetyöhön tehdyn materiaalin täysin asiakkaan sanallisen tehtävänannon ja toiveiden perusteella. Koen, että taiton ja kuvitusten tulokset olisivat voineet olla parempia ja arvokkaampia, mikäli olisin voinut parannella niitä saatuaani palautetta asiakkaalta.

Runokirjan taitto on ollut myös mielenkiintoinen tutkimus- ja tutustumismatka asiakkaani, eli isoäitini, maailmaan. Lukemalla hänen runojaan ja haastatteleamalla häntä runokirjan yksityiskohdista opin hänestä ja hänen elämästään samalla lisää yksityiskohtia, joita en ollut aiemmin tiennyt. Minua etenkin kosketti kuvan 18 (s. 30) runo lapsenlapsen menettämisestä, sillä kyseinen runo on kirjoitettu isosiskostani.

LÄHTEET

Anttila, P. s.a. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/> [Viitattu 18.1.2024].

Brusila, R. 2002. Typografia: kieltä vai visuaalisuutta. Helsinki: WSOY.

DeGuzman, K. 2023. What is a Mood Board – Definition, Examples & How They Work. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-a-mood-board-definition/> [Viitattu 29.1.2024].

Gear, A. 2021. Powerful Poetry: Read, Write, Rejoice, Recite Poetry All Year Long. E-kirja. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/xamk-ebooks/detail.action?docID=6823801> [Viitattu 5.2.2024].

Golombek, S. 2016. Kirjan kansi - tärkeä ensivaikutelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://blogi.bod.fi/kirjan-toteutus/tarkea-ensivaikutelma-kirjasi-kansi/> [Viitattu 25.3.2024].

Itkonen, M. 2015. Kirjaintyytit ja tyylit. Helsinki: Bookwell Oy.

Itkonen, M. 2019. Typografian käsikirja. 5. painos. Helsinki: Typoteekki.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Lyytikäinen, K. Riikonen, H. 1995. Painotuotteen suunnittelu. Helsinki: Gummerrus.

Kielitoimiston sanakirja. 2022. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kielitoimistonanakirja.fi/#/runo> [Viitattu 5.2.2024].

Muotio, L. 2021. Vertailu tutkimusmenetelmänä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.muotoilu.info/index.php/tutkiva-muotoilu/menetelmat/vertailu-tutkimusmenetelmana> [Viitattu 18.1.2024].

Olympiou, K. 2023. How Creative Poetry Book Layouts Can Elevate Your Verse. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://blog.reedsy.com/poetry-book-layouts/> [Viitattu 12.3.2024].

Pacheo, H. 2006. Conventions of Typography Related to Traditional Poetry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://dl.designresearchsociety.org/drs-conference-papers/drs2006/researchpapers/12/?utm_source=dl.designresearchsociety.org%2Fdrs-conference-papers%2Fdrs2006%2Fresearch-papers%2F12&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages [Viitattu 29.1.2024].

Rahunen, M. 2018. Vakuuta lukijasi vahvalla taitolla. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://blogi.bod.fi/kirjan-toteutus/vakuuta-lukijasi-vahvalla-taitolla/> [Viitattu 18.1.2024].

Rand, J. s.a. Hardback vs Paperback Books Which is Best? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://digital.imprint.co.uk/hardback-vs-paperback/> [Viitattu 16.3.2024].

Routio, P. 2006. Tuotetiede – tuotteiden kehittämistä avustava tutkimus. Internet-painos 25.1.2006. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. Saatavissa: <https://docplayer.fi/2843619-Routio-tuotetiede-tuotteiden-kehittamista-avustava-tutkimus.html> [Viitattu 18.1.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. Puusniekka, A. 2006. KvaliMot – Tutkimuksen arviointi – reflektointia. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html [Viitattu 9.4.2024].

Saltz, I. 2009. Typography Essentials: 100 design principles for working with type. Beverly: Rockport Publishers.

Swanson, G. 2000. Graphic Design & Reading: explorations of an uneasy relationship. Canada: Allworth Press.

Tanttu, M. 2020. Kaunokirjallisuutta ei kuviteta? Helsinki: Markus Tanttu.

Tieteen termipankki. 2024. Taidehistoria:vinjetti. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Taidehistoria:vinjetti> [Viitattu 12.2.2024].

Toivanen, A. 2015a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/typografia/yleista-typografiasta/> [Viitattu 5.2.2024].

Toivanen, A. 2015b. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/yleista/taitto/> [Viitattu 5.2.2024].

Toivanen, A. 2015c. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/kuvitus/kuvitus/> [Viitattu 5.2.2024].

KUVALUETTELO

Kaikki kuvat ovat Tino Korkalan, ellei toisin mainita.

Kuva 1. Käsitekartta. 2024.

Kuva 2. Viitekehys, kehämalli. 2024.

Kuva 3. Elegioja (Koskenniemi 1923). Koskenniemi, V.A. 1992. Elegioja. Porvoo: WSOY. [Viitattu 12.2.2024].

Kuva 4. Lapset vetten päällä (Nieminen 1992). Nieminen, M. 1992. Lapset vetten päällä. Petroskoi: Karjala. [Viitattu 12.2.2024].

Kuva 5. Sinun päiväsi (Hytti 2015). Hytti, S. 2015. Sinun päiväsi: onnea, iloa, uskallusta. Helsinki: Kirjapaja. [Viitattu 12.2.2024].

Kuva 6. Hyppää vaan! (Korpi 2023). Korpi, K. 2023. Keuruu: Otava. [Viitattu 12.2.2024].

Kuva 7. Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä (2024). Tulusto, R. 2024. Helsinki: Kirjapaja. [Viitattu 12.2.2024].

Kuva 8. Vertailtujen runokirjojen kannet. 2024.

Kuva 9. Elegioja-runokirjan (1923) kansikuvitus. Saatavissa: <https://www.finlandiakirja.fi/fi/v-a-koskenniemi-elegioja-0948268> [Viitattu 6.3.2024].

Kuva 10. Esimerkki runokirjan kappalevaihdosta. 2024.

Kuva 11. Runokirjan taittopohja. 2024.

Kuva 12. King's Caslon 12/18 verrattuna Garamond Premier Pro 12/16. 2024.

Kuva 13. Luonnos runokirjan ensimmäisestä aukeamasta. 2024.

Kuva 14. Luonnos runokirjan kappaleotsikosta. 2024.

Kuva 15. Välistetty ja välistämätön otsikko. 2024.

Kuva 16. Esimerkki runokirjan aukeamasta. 2024.

Kuva 17. Kaiho elää -runon testituloste. 2024.

Kuva 18. Asiakkaan runo Janni Anna Maria, ensimmäinen aukeama. 2024.

Kuva 19. Asiakkaan runo Janni Anna Maria, toinen aukeama. 2024.

Kuva 20. Kaksi runoa yhdellä aukeamalla. 2024.

Kuva 21. Mood board. 2024.

Kuva 22. Kuvitusluonnoksia ja väripalettitestailua. 2024.

Kuva 23. Luonnos sommiteltuna aukeamalle. 2024.

Kuva 24. Nimiösivu kuvituksen kanssa. 2024.

Kuva 25. Kuvitusluonnoksia Kaiho elää -runolle. 2024.

Kuva 26. Kaiho elää kuvitettuna. 2024.

Kuva 27. Runo nimeltä kaipaus kuvitettuna. 2024.

Kuva 28. Testituloste runosta Aamuisella torilla. 2024.

Kuva 29. Luonnoksia kansikuvasta. 2024.

Kuva 30. Kansikuvituksen välivaihe raitojen kanssa. 2024.

Kuva 31. Valmis kansikuvitus typografian kanssa. 2024.

Kuva 32. Kannen mock up. 2024.

JANNI ANNA MARIA 9.8.–13.9.1991

Kolmekymmentäkuusi päivää elit vain
täällä meidän ilonain.

Onko perjantaisa jotain taitkaa?

Se päivissä ilmenee kaiken aikaa.

Pe 2.8. odotimme Sinua synnyväksi,
tänne maailmaan ilmestyväksi.

Kului päiviä, meni viikko,

hikosi äidillä useampi piikko.

Pe 9.8. äitisi Kookolaan meni,
synnytyks normaalisti eteni.

Tyttö tulla tupsahti taloon,

elokuun kuulaiseen valoon.

Illalla kaikki hyvältä näytti,

kun isä mummuja katsomassa käytti.

Myöhemmin itku tuli työksi,

kun ilta jo muuttui yöksi.

Lääkäri vilkaa sydämeestä löysi,

sisimmän ympärille kiristynyt köysi.

Kuinka se saattoi mennä näin,

mitenkä tästä nyt eteenpäin.

Lauantaina sait nimen Janni,

ei ollut mukana suku ei kranni.

Matkasit Oulun Yliopistolliseen,

lähempään sydäntutkimukseen.

Kolme viikkoa sairaalassa hupeni,

toivoessa aika hitaasti meni.

Pe 30.8. Sinä pääsit kotiin,
oman kotiväkesi hoiviin.

Viikonlopun viivytte mummulassa,

mummun ja paapan hoivissa.

Sitten matkustitte Alavieskaan,

uuteen perheen kotipaikkaan.

Äiti huolsi ja hoiteli,

isä vaihtoja vaihteli.

Velipojat apuun anteli,

päätti pientä siitteli.

Vointisi tuli huonoksi,
vaipan vaihtokin meni itkuksi.
Äiti sinulle maitoa juotti,
iltapesukin jo tuskaa tuotti.
Keskiyöaikona tulitte mummulaan,
illalla jo jouduit sairaalaan.
Vointisi huononi hetkessä,
happivajausta todettiin sydämessä.
Sydänlihaksen olivat heikenneet,
koneet ja lääkkeet eivät auttaneet.

Pe 13.9. suruviesti meille kulki,
taivaan isä silmäsi sulki.
Lähdit matkalle viimeiselle,
taivaan kotiin johtavalle.
Unesi on rauhaisa, syvä
sitä mieleemme on hyvä.
Käyntisi luonamme unohuttamon,
lohdun suo aika mitramaton.

Pe 20.9. viimeisen palvelun Sinulle teemme,
siunaamme ja peitelemme kalnistuomme.

Mummun mietteitä

ELÄMÄÄ SE VAIN

Onnenhetki suokaa,
vetä ja ruokaa,
hyvät ihmiset tuokaa,
näin hukkuva huokaa!

Kuin sateenkaari,
siintää paratiisaaari.
Maata jokunen aari
-- -- mikä viljalaaari.
Asujat mummu ja vaari,
juomana humaltava taari.

Lempi-Ursula

VAPAA-AIKA

Vapaa-aika,
on sanan taika.
Päivätyö loppu,
kotiöille hoppu!

Keität, paistat,
pesut laistat.
Paiikkaat, parsit,
töitä karsit.
Tässä vapaa-ajan saat,
kun kotiötää toisille jaat.

H a r r a s t u s -
hyvä ajan kulutus.

Kankuurin mietteitä

*Runo: Suoma Kotimäki / Lempi-Ursula
Taitoja kuvitus: Tino Korkala*

2024

Joskus nuorena, aikuisena
kirjoittelin kronkoita
Kalevalaisella mitalla.
Ajatus pulppusi ja riimejä
syntyi runoiksi asti.

Nyt on apuini Tino
koonnut satoa kausien väliin,
työstänyt valokuvia
ja piirtänyt kuvia.

Kankuurin mietteet
on synnynyt.

*Kempeleessä 20.03.2024
Suoma Kotimäki*

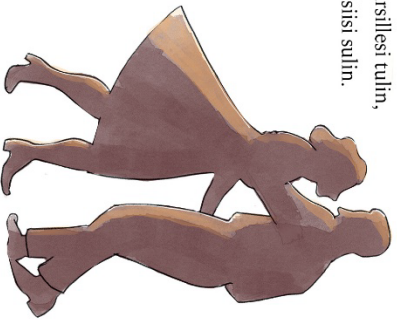
KAIHO ELÄÄ

Kesällä tapasimme jälleen,
ei kaksin, seurassa tälleen.
Silmäsi kertoivat sen,
en yksin ikävöinyt, en.

Lava ja lauantai-ilta,
piivessä kuutamon silta.

Sinä tanssiin häit,
minut onnelliseksi sait.

Käsivarsillesi tulit,
askeleisiksi sulit.

14

Hetken sain kanssasi ajaa,

mitä nyt, tunti vajaa.

Puhuinme harrasteista, ei muuta,
teki mieleni sulkata suuta.

Lopuksi lämmin halaus,
tapaamisesta varma lupaus.

Korimme odottivat meitä,
kuljemme taas eri teitä.

Nämä haaveita vain,
omalta kesämatkalain.

Simut kohtaan ain,
aatoksisia kulktessain.

Lempi-Ursula
18.8.1989

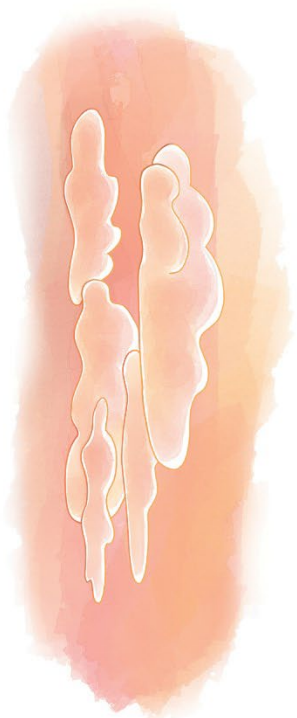
15

Seis,
siniset silmät,
stelusi peilit,
katsoivat
omini
tarpeeksi kauan.

Ehdin nähdä
välähdyksen,
joka sykkeen
sydämeeni sai!

Lempi-Ursula
20.6.1990

16

KAIPAUS

Tuulen keveydellä
poutapilvet soutaa,
Sinut luokseni noutaa.
Ajatuksen nopeudella
sanoma eetterissä lentää,
viestini Sinulle entää.

Lempi-Ursula
Oulu, 25.6.1990

17

AAMUSELLA TORILLA

On pöydillä pottuja, porkkanoita,
tomattia, nauriita, perunoita.
Laatikossa hilloja, mustikoita,
maukkaita punaisia mansikoita.

Ovat mummu ja paapa asioilla,
täyttävät kassinsa rasiolla.
Paljonko maksaaapi pottukauppa,
haetaan huomenna, muistutappa.

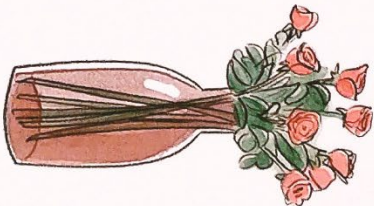
Onpa valkoinen kahvilaivan kylki,
joku tupakkannatsan maahan sylki.
Maittuupi minullekin kahvikuppi.
Ostarco, olisi puukko ja tuppi?

30

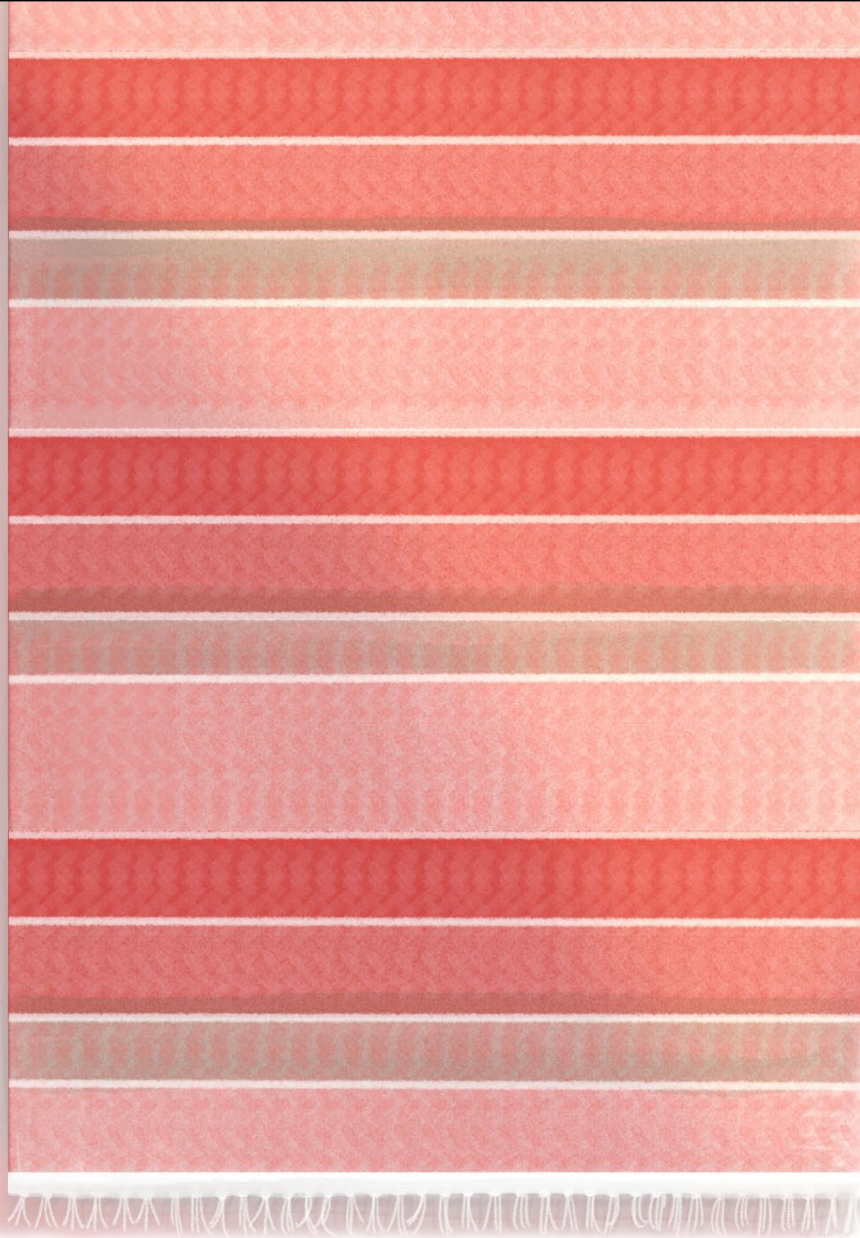
Ovat katatkin viety halliin,
aivan ulkomaiseen malliin.
Ostaisinco lohen vai maitvan,
säätätisin ruoanlaittoivan.

On runkuissa kukkia komioita,
ruusuja, heiniä, nellikoita.
Tuostapa vienkin, vaasin täytyän,
kodin koristukseksi käyrän.

Lempi-Ursula
21.8.1987

31

*Kankurin
mietteitä*

SUOMA KOTIMÄKI